

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Факультет української й іноземної філології

та мистецтвознавства

Кафедра перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

«Досвід онлайн та офлайн навчання іноземців та перекладачів.

До 35-річчя кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки

іноземців ДНУ»

Дніпро

Ліра

2024

УДК 80

М54

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Досвід онлайн та офлайн навчання іноземців та перекладачів. До 35-річчя кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців ДНУ». Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол № 9 від 19 березня 2024 р.)

Редакційна колегія:

в. о. декана факультету, професор, доктор філол. наук Попова І. С.

д-р філол. н., проф. Панченко О. І.

канд. філол. н., доц. Вотінцева М.Л.

канд. філол. н., доц. Клименко Т.А.

канд. філол. н., доц. Муляр І.В.

канд. філол. н., доц. Шевчик К.Ю.

канд. філол. н., доц. Шкурко О.В.

У збірнику надруковано статті та тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Досвід онлайн та офлайн навчання іноземців та перекладачів. До 35-річчя кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців ДНУ».

Редакція не завжди поділяє точку зору авторів публікацій. Матеріали друкуються в авторській редакції. За точність викладених фактів відповідальність покладається на авторів.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

POLITICS AND POLITICAL WRITING LANGUAGE

Vira Zirka, Dnipro

Politics has a huge impact on all areas of activity in modern society. Therefore, the study of political communication in general and the language of politics, in particular, is an extremely relevant scientific direction. Political advertising has long been the object of close attention of scientists of various specialties; however, it still remains little studied from the point of view of the times and provisions of modern linguistics.

Any Political events are instruments of propaganda. Propaganda is simply a means of persuasion and so it can be put to work for good causes as well as bad – to persuade people to give charity to beggars in our country and abroad or to stop listening to fake information or to stop polluting the environment.

Advertising should capture the prospective customer's attention and entice them to use any product being promoted. Regardless of the method, the advertising should be clear and consistently reflect the unique positioning statement of the business, since advertising is communication that can be intended to *Inform*.

Political campaigns, messages and speeches might rely on general theories of persuasion to help craft maximally persuasive advertisements.

Political advertising is defined as advertising displays, newspaper ads, billboards, signs, brochures, articles, tabloids, flyers, letters, radio or TV presentations, or other means of mass communication, used for the purpose of appealing, directly or indirectly, for votes or for financial or other support etc. It should be stressed that political advertising - means first of all **ANY**- advertising for *the purpose of influencing public opinion* with respect to legislative, administrative, or electoral matters, or with respect to any controversial issue of public importance.

It is sometimes said that advertising has no cultural value (i.e. it is not stored, cannot serve as a basis for the creation of secondary texts), it should be emphasized

that advertising texts undoubtedly have cultural significance. Thus, it is impossible to ignore or underestimate the importance of advertising for the psychological and moral “health” of society, since advertising tends to “model” the consciousness of consumers in accordance with the goals and needs of advertisers, to change age-old established habits, social norms and cultural traditions in a relatively short period of time.

Political language includes a lot of essential devices like an *invented metaphor* which assists thought by evoking a visual image, while on the other hand a metaphor which is technically ‘DEAD’ (e.g., *iron lady*) has an effect reverted to being an ordinary word and can generally be used without loss of vividness. But there is a huge dump of worn-out metaphors which have lost all evocative power and are merely used because they save people the trouble of inventing phrases for themselves. Examples could be: *stand shoulder to shoulder with, play in the hands of, fishing in troubled waters, etc.*

Operators or verbal false limbs save the trouble of picking out appropriate verbs and nouns, and at the same time pad each sentence with extra syllables which give it an appearance of symmetry. Characteristic phrases could serve the following: *militate against, make contact with, give rise to, have the effect of, play a leading part/role on, etc.* instead of being a single word, such as *break, stop, spoil, kill*, a verb becomes a phrase, made up of a noun or adjective tacked on to some general-purpose verb such as *prove, form, play*.

In certain kind of writing, particularly in political advertising or political massaging, it is normal to come across long passages which are almost completely lacking in meaning. In “Politics and English Language” (pp.70-82), George Orwell claims political speech is filled with “meaningless words” such as *patriotism, democracy, freedom, values, human, dead, sentimental, natural, vitality*, as used in political speeches, writing, adverts, are strictly meaningless. These words have each of them several different meanings which cannot be reconciled with one another.

In our times and in our lives, political messages, political advertising or political speeches are largely the defense of the indefensible.

35-TH ANNIVERSARY OF THE DEPARTMENT OF TRANSLATION AND LINGUISTIC TRAINING OF FOREIGNERS

Olena Panchenko, Dnipro

Once upon a time in the year 1989 Dnipro, then Dnipropetrovsk, ceased to be a "closed city" where foreigners were not allowed to enter. At Dnipropetrovsk State University the work of the international department was intensified and the department of Russian as a foreign language was established. The first task of this department was to organize integrated education of students from the German Democratic Republic - future specialists in the Russian language. This type of training required the use of special methods and special textbooks and manuals. All the material had to be presented especially clearly, in detail, "with German precision".

The history of the department turned out to be a strange combination of the history of the country and the world and teaching methods. November 9, 1989 became a turning point in the world history, the fall of the Berlin Wall as a symbol of the Iron Curtain. The German Democratic Republic was gone, and students from the newly united Germany no longer came to us.

And then in the new Ukraine, cooperation with India was revived, and the beginning of the 90s was marked for us by the foundation of the preparatory department with a large number of groups of Indian students. At that time, we used a series of Kharkiv textbooks, and also began to create our own methodical works. The Indian students demanded completely new methodological approaches. Sociable, always with a pleasant smile, but always late for class, because each of them has seven or nine lives, so why rush. Thus it became necessary to repeat the material over and over again, the number of hours made it possible to teach phonetics and grammar separately, and communication with charming Ukrainian girls created all the conditions for students to quickly master speech skills.

We had similar problems and successes with Arab students, who gradually replaced the Indians. Phonetics and speech were fine, but grammar skills and writing with vowels removed are better not to mention.

In 1992, the first Chinese "scouts" appeared and then we saw other representatives of the Celestial Empire, who gradually took a prominent place among all the nations that studied at DNU. And again the need for methodical discoveries. The Chinese students could not and did not want to talk. At that time, we were already using our own textbooks and tried with all our might to involve them in the conversation. They diligently learned grammar and words, and any speech became a holiday for the entire team.

In the zero years, the palette of our work was very colorful. We taught the Russian language at the preparatory department and at four courses of different faculties. New textbooks were constantly created, extracurricular work played a huge role. Celebrations of Ukrainian and Chinese New Year, Indian Holi, Olympiads and declamation contests, excursions around the city and outside the city were held. All this helped to fulfill our task - to teach foreigners the language.

For us, the last decades have been associated with teaching foreigners the Ukrainian language. A new challenge was the selection of textbooks and the creation of their own, assimilation of linguistic and regional studies and introduction to comparative philology. Unfortunately, the hours for language study were reduced, the number of students decreased, but not our desire to work.

We have been teaching future translators and interpreters since 2010, and the combination of the two trends appears to be quite interesting and successful. Future translators learned how to overcome psychological barriers while communicating with foreign students and the foreign students could get the necessary help from the Ukrainian students.

Yes, COVID and the bloody war have broken our training schemes, made our methods useless for a while. But we do not give up, we switched to remote rails, we made many interesting methodological discoveries.

Despite the troubles that we could not imagine, we are sure that the Ukrainian language will take its place in the free world, and our 35-year-old department is always ready to teach it as efficiently as possible.

ВПЛИВ СИНТАКСИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ТЕКСТУ ОРИГІНАЛУ НА СТРАТЕГІЇ ТА ЯКІСТЬ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ З АРКУША

Леонід Черноватий, Мартін Дйовчош, Наталія Ковальчук
(Україна – Словаччина)

Метою цього першого дослідження в словацько-англійській мовній парі є встановлення впливу синтаксичної структури тексту оригіналу на якість тексту перекладу та його презентацію в усному перекладі з аркуша, а також виявлення проблем, з якими стикаються студенти в ньому, і стратегій їх вирішення.

Процедура. Випробувані, шість словацьких студентів рівня магістра, перекладали з аркуша неспеціалізований словацький текст (обсягом 250 слів) англійською мовою. Структуру тексту оригіналу було модифіковано, аби, залишаючись у межах норм мови оригіналу, вона суттєво відрізнялася від структури нормативного варіанту його перекладу англійською мовою. Якщо структура тексту перекладу конкретного студента наближалася до структури тексту оригіналу, це вважалося свідченням стратегії, орієнтованої на поверхневу структуру, тоді як трансформація структури тексту оригіналу розглядалася як ознака стратегії, орієнтованої на смисл.

Результати. Встановлено, що синтаксична подібність двох мов полегшує антиципацію та копіювання синтаксичних структур тексту оригіналу в тексті перекладу. Однак стратегія, орієнтована на поверхневу структуру не домінує в структурі перекладацької компетенції студентів. Коли непридатність структури тексту оригіналу для її копіювання в тексті перекладу є очевидною, більшість випробуваних вдаються до трансформації структури тексту оригіналу. Ускладнена синтаксична структура тексту оригіналу негативно впливає на механізми антиципації та обробки інформації. Це спричиняє збільшення навантаження на короткочасну пам'ять через необхідність утримувати інформацію тексту оригіналу, перш ніж переформулювати її в тексті перекладу. Зусилля, необхідні для здійснення трансформації, накладають додаткові

обмеження на здатність контролю висловлювання. Це призводить до невмотивованих пауз, повторів, пропусків, спотворення інформації тексту оригіналу, неможливості одночасного контролю трансформації структури, збереження смислу тексту оригіналу та дотримання норм мови перекладу.

Висновки. Синтаксична складність тексту оригіналу негативно впливає на ефективність усного перекладу з аркуша. Результати дослідження також підтверджують гіпотезу авторів про те, що брак потужності механізму обробки інформації, необхідної для подолання синтаксичних розбіжностей між текстом оригіналу і текстом перекладу, є однією з головних труднощів, з якими стикаються тлумачі в процесі усного перекладу з аркуша.

Ключові слова: механізм антиципації, потужність механізму обробки інформації; стратегія, орієнтована на смисл; словацько-англійський переклад з аркуша; стратегія, орієнтована на поверхневу структуру; синтаксична структура; зусилля, спрямовані на трансформацію тексту.

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В МЕЖАХ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ганна Швець, Київ

Підвищений інтерес іноземців до української мови (про це свідчать дані навчальних платформ, відкриття нових україністичних програм у закордонних закладах освіти, попит на мовні курси різної тривалості) актуалізує проблему підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів, здатних організувати процес навчання української мови в іншомовній аудиторії.

У лінгводидактиці обґрунтовано систему фахової підготовки вчителів та викладачів української мови як рідної (у працях А. Нікітіної, Н. Остапенко, О. Петришин, О. Семенов, Т. Рибченко Кесер та ін.) і розпочато дослідження окремих аспектів формування професійної компетентності майбутніх викладачів української мови як іноземної (далі УМІ) в роботах А. Бронської, В. Федчик,

Г. Швець та ін. Мета пропонованої доповіді – узагальнити вітчизняний досвід професійної підготовки викладачів УМІ й окреслити перспективи в цій галузі.

Історія підготовки фахівців з УМІ пов'язана передусім з двома ЗВО: КНУ імені Тараса Шевченка та ЛНУ імені Івана Франка. У першому підготовку викладачів УМІ було розпочато в 1993 р. У другому було розроблено концепцію, навчальний план і програму за напрямком «Філологія» («Українська мова як іноземна») та запропоновано МОН для затвердження, однак у 1996 р. вдалося відкрити лише таку спеціалізацію та внести її в перелік спеціальності «Українська мова і література».

Аналіз структури дисциплін спеціалізації (а потім вибіркового блоку) в КНУ імені Тараса Шевченка, форм і методів аудиторної та позааудиторної роботи, а також тематики захищених кваліфікаційних праць лінгводидактичного спрямування, дозволяє стверджувати, що в університеті була сформована й успішно функціонувала цілісна система професійної підготовки викладачів УМІ, яка, на жаль, через адміністративне рішення припинила свою роботу 2020 р. Однак у КНУ імені Тараса Шевченка здійснюється підготовка іноземних фахівців з викладання української мови в межах одного з вибіркового блоків магістерської освітньої програми для іноземних здобувачів. З 2020 р. 13 її випускників отримали професійну кваліфікацію «викладач», із них п'ятеро працюють зараз в університетах Китаю.

Сьогодні підготовку фахівців у галузі УМІ серед вітчизняних студентів здійснюють ЛНУ імені Івана Франка та ХНУ імені В. Н. Каразіна за окремими освітніми програмами відповідно бакалаврського та магістерського рівнів. Деякі вибіркові дисципліни з циклу професійної підготовки майбутнього викладача УМІ запропоновані як вибіркові предмети для філологів у Києво-Могилянській академії та Українському католицькому університеті. Варто звернути увагу, що методика навчання УМІ введено також в окремих ЗВО як обов'язковий або вибірковий компонент в освітні програми для майбутніх вчителів.

У вітчизняній неформальній освіті курси з методики навчання УМІ є новим напрямом, потреба в якому активізувалася останнім часом. Так, у ЛНУ імені

Івана Франка минулого року було організовано курси для вчителів української мови як успадкованої. А в КНУ імені Тараса Шевченка зараз триває робота сертифікатної програми «Методика навчання УМІ» – у доповіді презентовано її мету, завдання, структуру, форми навчальної взаємодії зі слухачами.

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, наголосимо, що якісне навчання УМІ може забезпечити викладач, який має професійну підготовку. В Україні втілено концептуальну систему такої підготовки в освітній програмі бакалаврського рівня на кафедрі українського прикладного мовознавства ЛНУ імені Івана Франка. Кафедра української філології для іноземних громадян КНУ імені Тараса Шевченка шукає можливості акумулювати досвід у цій галузі через запровадження сертифікатних програм з методики навчання УМІ.

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА УКРАЇНСЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ

ТЕРМІНА *FLIPPED LEARNING*

Богдан Шуневич, Дубляни

«Перевернуте навчання» (анг. *flipped learning*) або «перевернута аудиторія» (анг. *flipped classroom*) – це метод навчання, під час якого традиційне уявлення про навчання в аудиторії змінюється, тому що студенти ознайомлюються з навчальним матеріалом перед заняттям, а пізніше в аудиторії час використовується в основному для поглиблення розуміння вивченої теми шляхом обговорення цього матеріалу студентами, виконання практичних завдань, пов'язаних з вивченим матеріалом, лабораторних досліджень під керівництвом викладача.

Мета доповіді – розглянути коротку історію виникнення методу *flipped learning*, його переваги та актуальність використання, а також запропонувати нові українські варіанти перекладу цього терміну, які, на нашу думку, правильніше передають його значення.

Цей підхід до вивчення матеріалу вперше використовувався за кордоном в міжнародній освітній мережі KhanAcademy, заснованій американським

підприємцем Салманом Ханом. У 2006 р. С. Хан почав записувати невеликі навчальні відеоролики, щоб допомогти своїй молодшій сестрі у вивченні математики вдома, та викладав їх у відкритий доступ, а під час занять їй легше було засвоїти потрібний матеріал.

Відомо також, що у 2007 р. вчителі хімії Джонатан Бергман та Аарон Самс створювали відеоуроки для учнів Вудландської школи в штаті Колорадо (США). Учні самостійно вивчали ці матеріали вдома, а на уроках виконували лабораторні роботи з цієї тематики, консультувалися з вчителями стосовно незрозумілого їм матеріалу. Ідея виникла у вчителів, коли вони зрозуміли, що учні, які пропустили уроки через хворобу чи інші причини, не мають можливості вивчити вчасно ці теми. Тому вчителі почали записувати відео уроків і запропонували їх учням для самостійного вивчення вдома [1].

Нами використовувався такий підхід під час читання лекцій з дисципліни «Теорія і практика перекладу» на кафедрі прикладної лінгвістики Львівської політехніки [2] у 1999–2000 рр.

Перевернуте навчання як форма активного навчання є різновидом *змішаного навчання* (анг. *blended learning*) і характеризується рядом переваг порівняно з іншими методами навчання. Наприклад, відбувається посилення взаємодії між студентами та викладачами зі зміною стратегії викладання в бік навчання, орієнтованого на студента. Студенти мають можливість готуватися у відповідний час і місці, яке їм підходить, і стільки разів, скільки потрібно для того, щоб зрозуміти матеріал, який вони вивчають. Цей метод також сприяє: спільній роботі між студентами, збільшуючи їх залучення до вивчення навчального матеріалу і переходить від пасивного слухання до активного навчання; появі більшої кількості часу для практики, розвитку критичного мислення, ведення дискусій, оскільки студенти йдуть на заняття вже підготовленими.

Останнім часом в умовах воєнного стану викладачам закладів вищої освіти, вчителям шкіл та інших освітніх закладів часто приходиться використовувати цей метод, особливо під час повітряних тривог, коли викладач

не встиг прочитати студентам лекцію чи провести практичне заняття, тому студенти змушені самостійно вивчати навчальний матеріал вдома, а на наступному занятті більше часу виділяється на перевірку вивченого матеріалу та уточнення незрозумілого для студентів матеріалу у формі питань і відповідей.

На нашу думку, на основі вище поданого матеріалу, український еквівалент *перевернуте навчання* англійського терміну *flipped learning* потребує уточнення у його перекладі. У терміні не йдеться про перевертання чогось, а про зміну порядку чи послідовності в процесі вивчення навчального матеріалу за допомогою чи без допомоги сучасних технологій. Тому варіантами українських еквівалентів можуть бути терміни, наприклад, *випереджаюче навчання*, *обернене навчання* та інші.

Висновки. Перевернуте навчання – це інтерактивний та змішаний підхід до навчання, який зосереджується на індивідуальному та активному навчанні, а не на традиційному груповому. Студенти знайомляться з новим змістом і концепціями вдома та практикують їх індивідуально, коли вони у навчальному закладі.

Метод *перевернутого навчання* багато в чому покладається на сучасні технології ВНС Мудл, відеоконференційне програмне забезпечення Майкрософт Тімз, Зум та інші і потрібно використовувати всі доступні інтерактивні інструменти, щоб зробити заняття привабливими для студентів.

На основі викладеного у доповіді матеріалу про метод *flipped learning*, запрошуємо до дискусії стосовно пошуку кращого українського еквіваленту цього англійського терміну.

Список використаних джерел

1. Незалежна освітня корпорація **TEACHHUB**. URL: <https://teach-hub.com/scho-take-perevernute-navchannya/>
2. Семінар на тему «Теорія і практика перевернутого навчання». URL: <https://lnup.edu.ua/uk/kafinozem2020/newsinozem/5464-newskafinmov230615>

TRANSLATORS VS INTERPRETERS**METHODS OF TRAINING**

Olha Aliseienko, Dnipro

Teaching and training of the future translators and interpreters has become a thing of primary importance in the current conditions of the full-scale war in Ukraine. The war has definitely changed not only our lives but also outdated approaches to teaching both translators and interpreters. What our country needs now is highly-qualified specialists able to translate specialized technical and military literature as well as to perceive, interpret and comprehend it as a spoken one. The situation shows that the lack of these must-have skills has become one of the main obstacles which prevents us from getting all necessary military equipment.

The situation of this kind has become a real challenge for the teachers who are preparing both the translators and interpreters, for the teaching methods should be in full correspondence with the demands of our time. The role of a teacher as well as teacher-student and student-student interaction is what some scholars outline as a priority in contemporary educational process [1]. Others highlight the importance of interactive learning methods such as case study, conferences, translation quests, simulation of real translation situations, project method, game technologies, interpretation competitions [2]. Undoubtedly, these methods are quite effective but under condition that the learners have acquired a sufficient background before entering the translation\interpreting course as being knowledgeable in grammar and vocabulary, having at least the general knowledge of word-formation and syntax which will definitely facilitate the perception of the specialized texts and lead to a better and quicker apprehension of the material taught.

One more thing that must be considered here is an integrated approach to training specialists today. These problematics are of ambiguous nature as, on the one hand, translators\interpreters are usually connected with philological science and are not as

knowledgeable as it is needed in technical field, but, on the other hand, technical specialists, military students, in particular, should necessarily have such subject as Translation\Interpreting on their curriculum with as many ECTS as possible.

It also ought to be noted that at a particular level of training the translators and interpreters can be taught together, especially when it is about the initial stages covering basic, theoretical or general information regarding the Translation\Interpreting science. However, ultimately, these two directions should be parted and drilled and mastered separately.

Living in the digital age of enormous opportunities, including ChatGPT, such course as Translation might seem too traditional or even unnecessary, yet it will never lose its actuality and remains an important tool of the progress as in teaching sphere human factor is difficult to overestimate.

References

1. Using the Methods of Teaching in the Professional Training of Future Translators and Interpreters at the Universities of Great Britain | Pedagogical Discourse (kgpa.km.ua)
2. Сучасні методики підготовки майбутніх філологів-перекладачів: досвід ЗВО – АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА (khnu.km.ua)

НАВЧАННЯ УСНОМУ ПЕРЕКЛАДУ

Марина Вотінцева, Дніпро

Курс усного перекладу вважають корисним навіть під час простого вивчення іноземної мови (не кажучи вже про професійну перекладацьку підготовку) і може дати студенту здатність володіти відповідними технічними навичками для спеціалізованих форм перекладу, починаючи з базового рівня розуміння перекладу та професії перекладача. Займаючись усним перекладом

текстів, пов'язаних зі сферами їхнього професійного зацікавлення, студенти розширюють і поглиблюють свої знання мови та предметів, з якими вони мають справу під час усного перекладу, а також виконують дії, які вимагають від них додаткового дослідження предмету за допомогою книг, газет, періодичних видань, Інтернету, словників та інших ресурсів. Вони також вивчають певні мовні особливості, відтінки значень, культурні факти та традиції, стратегії спілкування, контроль мови тощо.

З часом виникає все більше нових технологій навчання усному перекладу. Якісна підготовка перекладача залежить від того, наскільки професійно він ними володіє. Як стверджує П. Ньюмарк, підготовка майбутніх викладачів має бути комплексною та якісною, в ній «65% успіху залежить від особистості викладача, 20% – від структури курсу і 15% – від навчального матеріалу»; хоча ми вважаємо цей розподіл не зовсім відповідним реальності, оскільки серед важливих для підготовки майбутнього перекладача чинників відсутня робота самого студента, яка, безперечно, також є необхідною для отримання належного результату: студент має бути мотивованим, докладати до навчання зусиль і навіть приділяти час самопідготовці.

Оскільки неможливо під час перекладу як тримати всю інформацію в пам'яті, так і записувати її повністю, то перекладацький скоропис – це корисний засіб, що полягає в «миттєвій фіксації інформації».

Навчання усному перекладу також передбачає застосування різноманітних мнемонічних технік для покращення короткотривалої пам'яті. Завдяки наявності достатнього технічного оснащення під час навчання усному перекладу студенти можуть записувати власне мовлення, прослуховувати його та порівнювати з мовленням іноземних носіїв. У такий спосіб студенти зможуть вдосконалити перекладацьку та іншомовну компетенцію. На заняттях студенти можуть імітувати різні конференції, переговори, виступи, практикуючи послідовний та синхронний переклад.

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АРХАЇЗМІВ-СКЛАДНИХ СЛІВ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ВАЛ. ШЕВЧУКА
«НА ПОЛІ СМИРЕННОМУ»)**

Поліна Горелова, Дніпро

Лексика будь-якої мови не є однорідною: вона містить певні групи та підгрупи відповідно до стилістичного, територіального, етимологічного та інших критеріїв розподілу. Відповідно до темпорального критерію, слова можуть бути розподілені на неологізми (слова, запозичені у мову або сформовані у ній нещодавно), нейтральну (відповідно до часу вживання) лексику та застарілу лексику, до якої входять архаїзми (слова, денотат яких все ще існує, проте сама форма є маловживаною сьогодні) та історизми (одиниці на позначення неіснуючих у сучасній реальності понять) [2, с. 40-61]. Безперечно, під час виконання перекладу певного тексту іншою мовою найбільш складними для адаптації будуть одиниці, що не є темпорально нейтральними. У цьому дослідженні ми розглядаємо переклад застарілих одиниць на матеріалі роману Вал. Шевчука «На полі смиренному», а саме особливості адаптації іншою мовою архаїзмів-складних слів.

Переклад архаїзмів-складних слів видається особливо важливим питанням з кількох причин. Перш за все, тому, що архаїчна лексика, як правило, не співпадає у різних мовах, на відміну від історизмів, оскільки причини архаїзації певної одиниці є доволі спонтанними та непередбачуваними: наприклад, англійське слово *thou, tu*, було остаточно витіснено словом *you, vi* через, ймовірно, суспільні процеси XVI ст., тобто відповідно до екстралінгвістичного чинника [5, с. 59]. А, наприклад, в українській (що має форму *vi* для множини та ввічливого звертання та *ti* для однини, неформального спілкування) чи у німецькій (де є неформальне звертання однини *du*, множини *ihr* та ввічливе *Sie*) таких процесів не відбулося. Поза тим, складні слова часто не матимуть повного відповідника в іншій мові: наприклад, англійська лексема *raindrop* має форму складного слова, адже належить до так званих «entities that are inherently linked»

(дощ завжди випадає краплями) [4, с. 9]; український переклад, однак, можливий лише за умови використання словосполучення – *дощова крапля* або *крапля дощу*. Безперечно, коли дві категорії (архаїзми та складні слова) перетинатимуться, така одиниця буде додатково ускладнювати пошук адекватного перекладу.

Такі одиниці, однак, відіграють доволі помітну роль у романі Вал. Шевчука «На полі смиренному», оскільки події роману відбуваються здебільшого у середньовічному київському монастирі, а головні герої є переважно монахами; відповідно, вони нерідко послуговуються старослов'янською або наближеною до неї лексикою, до якої часто входять і складні слова (це переважно слова з типовими для старослов'янізмів [1, с. 20] коренями *добро-*, *благо-*, *бого-* тощо – *доброносний* [3, с. 35], *богомерзкий* [3, с. 143] і таке інше – а також подібні до них за формою слова з іншими коренями – як-от *багатотерпеливий* [3, с. 117], *грошолубець* [3, с. 146]).

Оскільки дібрати повний однослівний відповідник для таких архаїзмів майже неможливо, перекладачка роману англійською В. Холмогорова мусила вдаватися до розмаїтих трансформацій. Найбільш очевидним серед них є калькування, коли складне слово перекладають словосполученням, яке відображає усі корені оригінальної одиниці: наприклад, *багатотерпеливий* [3, с. 117] – *extraordinary patient* [6, с. 181] (частинку *багато* відображено словом *extraordinary*, *терпеливий* – *patient*).

Також доволі поширеним засобом перекладу є генералізація, коли у перекладі відображають значення лише одного з коренів, як-от *богоненависний* [3, с. 139] – *repulsive* [6, с. 216] (перекладено лише другу частину слова).

Можливою є модуляція значення, яка є контекстуальним рішенням і змінює закладені в оригіналі одиниці: наприклад, слово *боговірний* [3, с. 182] було перекладено як *equal to God* [6, с. 291] (що загалом ближче до українського слова *богорівний*).

Інколи перекладачці вдається дібрати максимально повний (хоча і здебільшого виражений простим словом) відповідник оригінальній одиниці,

який, однак, не належить до категорії застарілої лексики – це називається нейтралізацією. Прикладом може слугувати переклад *доброхітно* [3, с. 162] як *volunteer* [6, с. 254] (окрім темпоральної приналежності, змінюється частина мови, але ця трансформація не стосується предмету нашого дослідження).

Отже, можемо стверджувати, що для англійського перекладу архаїзмів-складних слів у романі Вал. Шевчука «На полі смиренному» було залучено різноманітні трансформації, серед яких генералізація, калькування, модуляція та нейтралізація. Контекстуально дібрані відповідники переважно відображають лексичне значення оригіналу, але втрачають темпоральну маркованість через відмінність систем архаїзмів у різних мовах.

Список використаних джерел

1. Коваленко Н. Д., Мозолюк О. М.. Старослов'янізми у творі «Синій зошит. Аркуші днів світлящих» Мирослава Дочинця. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32(71). №3(1). С. 16-21.
2. Лавер О. В. Найновіші процеси у сфері української лексики посттоталітарної доби: Методичний посібник для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти філологічного факультету УжНУ, спеціальність 035 Філологія, спеціалізація 035.01 Українська мова і література, освітньо-професійна програма «Українська мова і література». Ужгород, 2023. 99 с.
3. Шевчук В. Птахи з невидимого острова: Роман, повісті. Київ: Радянський письменник, 1990. 470 с.
4. Mignot E. The formation of compound nouns in English. *Journée d'Étude "Le nom"*. Villetaneuse: Viviane Arigne, 2018. P. 1-12.
5. Mykhaylenko V. V. Pronoun "you" in the Functional Aspect. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2011. №3. Ч. 2. С. 59-62.

6. Shevchuk V. The meek shall inherit... Kyiv: Dnipro Publishers, 1989. 303 p.

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ У МОВЛЕННІ

ОЛЕНИ ЗЕЛЕНСЬКОЇ

Олена Гурко, Дніпро

Для лінгвістичних досліджень XXI ст. характерна орієнтація на вивчення новітніх стратегій і тактик у межах суб'єкта інтенції. В умовах сьогодення постає неабияка потреба студіювання мовної особистості. Саме тому предметом нашого зацікавлення є промова Олени Зеленської, виголошена перед обома палатами Конгресу США 21 липня 2022 року. Серед основних стратегій, використаних під час виступу першої леді, виокремлюємо саморепрезентації, консолідації, дискредитації та риторичні.

За допомогою стратегії саморепрезентації перша леді наголошує на важливості й унікальності її перебування як жінки президента в межах Конгресу, наприклад: ***Я знаю, що це відбувається вперше, коли дружина Президента іншої країни може звернутися до Конгресу у цих стінах. Це дійсно важливо для мене і для моєї країни.*** Далі Олена Зеленська вказує на те, що має єдину комунікативну та соціальну роль, яка полягає у репрезентації інформації щодо подій в Україні (*Зазвичай дружини Президентів займаються виключно мирними справами. Освіта, правозахист, рівні можливості, безбар'єрність... І я думаю, ви очікували від мене виступу щодо таких тем. Але як про них можна говорити, коли проти твоєї країни ведеться неспровокована, загарбницька, терористична війна? Росія знищує наш народ*) та незвичному єдиному проханні для дружини президента – наданні зброї (*Моя можливість як першої леді говорити з вами сьогодні саме про зброю – це прояв найбільшої рівності, яка існує серед людей. Це рівність вільних людей. Людей, які знають, що вони захищають. Знають заради чого живуть. Я маю надію, що ви мене сьогодні почули. І сподіваюся, що ваші рішення будуть швидкими*).

З урахуванням того, що стратегія консолідації передбачає об'єднання осіб

в одну спільноту задля реалізації спільної ідеї, логічним вважаємо у виступі Олени Зеленської введення паралелі політик-тато/мама-дідусь/бабуся-син/донька з аргументативними висновками, спираючись на інтегративну функцію. Наприклад: *І сьогодні я хочу звернутися до вас як до політиків і представників партій. А також як до мам і тат, бабусь і дідусів, доньок і синів. Хочу звернутися до вас не як Перша леді, а як донька, як мама. Яких би посад ми не досягли в житті, ми завжди залишаємось, в першу чергу, членами своєї родини. Ми завжди залишаємось дітьми для своїх батьків, і скільки б нам не було років, вони продовжують дивитися на нас, як на своїх дітей. І ми завжди є батьками для своїх дітей, і що б з ними не було, ми будемо сприймати їх як дітей.* Влучною є також модель асоціативного порівняння перша леді-донька-мама, яка водночас об'єднує мовця та адресата. Мовним маркером експлікації стратегії консолідації у проілюстрованому матеріалі є частотне вживання займенника *ми*.

Олена Зеленська використовує стратегію дискредитації задля отримання підтримки власної позиції, адже, надаючи фактичну інформацію, перша леді апелює до аудиторії, констатує реалії українського життя та водночас нагальну потребу протидіяти Росії. Наприклад: *На цій фотографії Єва. Вона любила малювати. Їй було 5 років. Чергова російська ракета. Разом з Євою була убита її бабуся. А ці молоді обличчя – це працівники та відвідувачі шопінг-молу в Кременчуці. Їх більше немає. І шопінг-молу немає. Тому що російська ракета спалила все і їх усіх. Це журналістка, її звали Віра. Вона понад 20 років працювала в українських медіа, а останніх чотири роки – в київському бюро «Радіо Свобода». Загинула в Києві від чергової російської ракети.*

Крім того, домінують у мовленні Олени Зеленської риторичні стратегії, які підвищують ефективність вербальної комунікації, сприяючи зосередженню на важливих питаннях сьогодення. Наприклад: *Чи зможе мій син восени повернутися до навчання у своїй школі? Я не знаю. Як і мільйони мам в Україні. Чи зможе моя донька піти до університету і відчувати справжнє студентське життя восени? Не можу відповісти.*

Отже, послуговуючись комунікативними стратегіями, Олена Зеленська употужнює процес комунікації, пришвидчуючи досягнення конкретного завдання.

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ – ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ

Інна Заваруєва, Дніпро

Знання іноземної мови – це завжди нові можливості, відкриття нових країн та їх культури, традицій, а також нова лексика. Як правильно вивчати нову лексику і головне, яку лексику необхідно вивчити у першу чергу, щоб говорити і розуміти співрозмовника? Відомо, що починати вивчення іноземної мови можна двома способами: через усне мовлення і через читання. Перший варіант підійде людям з гарною механічною пам'яттю, гарним слухом та імітаційними здібностями. Другий варіант для людей з гарною логічною пам'яттю, схильністю до логічного мислення, аналізу. Але з чого б не почали, опрацювати слід всі види мовної діяльності: говоріння, письмо, читання, розуміння. Спробуємо відповісти на сакраментальне питання, як же подолати мовний бар'єр? Це не складно зробити дотримуючись певної послідовності: навчитися читати; знати базову граматику; вміти перекладати; слухати; говорити.

Під час читання слід чітко розуміти, чому саме так побудовано речення, тобто визначати граматичні конструкції. Слова ефективно запам'ятовуються, коли створюються словнички, тематичні картки та подібне.

Для правильного розуміння значення слова у контексті увагу слід приділити засвоєнню граматичних категорій, а саме правильно визначати частини мови, відмінки, дієвідміни. З'ясувавши значення слова, необхідно подивитись інші його значення, фразеологічні сполучення із ним і побудувати кілька своїх речень, вимовити їх кілька разів, записати себе на диктофон через певний час прослухати запис і виправити помилки. Взагалі запис читання текстів, скоромовок, оповідань, переказ прочитаного є дуже корисною діяльністю для

розвитку мовлення. Наступним кроком може бути перехід до одномовних словників, де є тлумачення слова саме українською мовою, що сприяє також поповненню словникової бази.

Ще один важливий етап роботи це засвоєння правил словотвору. Тоді, переглянувши слово в словнику можна утворити (довідатися в тексті, або мовленні) ще кілька спільнокореневих слів. Знання основних словотворчих інструментів, створює можливості для побудови нових слів-понять. Наприклад: *будівля, прибудова* – іменник, *будівельний* – прикметник, *будувати* – дієслово, *збудований* – дієприкметник.

Щоб збільшити словниковий запас, можна створювати сім'ї зі слів з однієї тематики (житло, їжа, подорожі, навчання та ін.), тобто тематичні листи пам'яті, де на одній площині розміщуються слова однієї тематики з ключовим словом у центрі. Відмінювання іменників краще запам'ятовувати використовуючи збірну структуровану таблицю з прикладами відмінювання твердих і м'яких груп іменників.

Важливим складником у вивченні української мови, як і будь-якої іншої іноземної мови є ефективне використання навчальних матеріалів: підручників, робочих зошитів, онлайн ресурсів. Це означає використання приміток на полях, запис перекладу стійких ідіоматичних виразів, або виділення сполучень слів, які важко запам'ятати. Асоціативна пам'ять дасть змогу згадати багато чого пов'язаного із цим словом або виразом, тим самим закріплюючи словесний образ у довготривалій пам'яті.

Що ж стосується подолання мовного бар'єру, то відповідь проста: більше говорити і говорити, незважаючи ні на що. Якщо людина не соромиться своєї вимови, не замислюється особливо над граматикою і вибором слів - вона говорить досить швидко, домагається розуміння з допомогою міміки, жестів. Звісно, що таке мовлення буде жахливе на слух, але з іншого боку важко спілкуватися з людиною, яка довго і напружено підшукує правильне слово, прийменник, відмінок тощо. Як же бути? На наш погляд, варто шукати компроміс, щось середнє між швидкістю мовлення і правильністю.

Наступна рекомендація – перегляд серіалів українською мовою, бажано із субтитрами. Корисні саме серіали з простою мовою, де те саме повторюється по кілька разів, тому словниковий запас поповнюється дуже швидко. І якщо дотепер люди вчать слова, але не говорять, виходить, вони використовують неефективні методи. Мовою потрібно говорити, а не мовчати. Необхідно знайти власний шлях, індивідуальні способи розкриття своїх можливостей.

Список використаних джерел

1. Заваруєва, І.І. Мовний гурток як форма результативного вивчення іноземної мови. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»: Вип. 5(74), 2019. С. 266 - 269
2. Zavaruiyeva, I and Bondarenko, L., Lutsenko, V, Nazarenko, O, Fedko, O. Communicative Methods of Forming Professional Competences of Future Foreign Specialists During Distance Learning of Ukrainian Language in HEIs. Redfame 10 (ISSN: 2325-8071, E-ISSN: 2325-808X), P. 226 – 235.

ТЕМПОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ ВЖИВАННЯ *FUTUR SIMPLE* У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Інга Кірковська, Дніпро

Власне *темпоральний* аспект вживання *Futur simple* є досить рідкісним явищем, що доводять ілюстративні джерела. Невід’ємною умовою темпоральності є принцип реальності дії в певному часовому плані. Такий принцип є майже «непродуктивним» засобом виявлення темпорального значення *Futur simple*. Це значення має бути похідним або з контексту висловлення, або з переконання самого мовця, наприклад:

Jacques a déclaré son départ: «J’irai à Londres, si vous ne me croyez pas – voilà les billets d’avion».

У наведеному прикладі реальність дії, що передається *Futur simple* (*j’irai*

à Londres), є підтвердженою лише за рахунок контексту (*si vous ne me croyez pas – voilà les billets d'avion*). Порівняймо те саме речення без контексту реальної обставини: *J'irai à Londres* передбачає, якщо дія і є реальною в майбутньому, то це лише за рахунок переконання самого мовця в її реальності, і в такому разі найважливішою постає семантика категоричного твердження «на суб'єктивну думку мовця». У протилежному випадку *Futur simple* передає гіпотетичну дію в майбутньому, що є складником модальної семантики *Futur simple*.

Аналіз даних засвідчив, що такі контексти передаються переважно семантикою футурального презенса, який зберігає семантичний зв'язок з моментом мовлення, наприклад:

Je pars pour Paris demain, c'est décidé!

Модальне значення *Futur simple* зреалізовано в самостійному вживанні, або за рахунок вторинних засобів передавання суб'єктивної модальності: прислівників, обставин часу, модальних дієслів, наприклад:

(1) *On verra ce film probablement (peut-être).*

(2) *On verra ce film bientôt (dans dix jours тощо).*

(3) *On devra / pourra voir ce film (on ne sait pas quand).*

У реченні (1) прислівник дублює гіпотетичне значення самостійного вживання форми *Futur simple*, але ця форма не може бути замінена на *Présent*, оскільки це неможливо з дієсловом *voir*.

У реченні (2) обставини часу уточнюють значення дії, що відбудеться в майбутньому (близькому – *bientôt*, віддаленому – *un jour*). У такому значенні форма *Futur simple* + *bientôt* може бути заміщена формою *Futur immédiat* без *bientôt*, але не *Présent* (= *On va voir ce film*).

Відмінність між *Futur immédiat* та *Futur simple* не зведено лише до часового інтервалу: воно визначено також модальністю (*Futur immédiat* позначає визначену, неминучу дію); видом (*Futur immédiat* робить акцент на початку майбутньої дії, просте майбутнє – на його здійсненні, наприклад: *Il va lire ce livre*, але: *Je suis sûr qu'il lira ce livre avec plaisir*); стилем (*Futur immédiat* притаманніший розмовному мовленню, тоді як *Futur simple*

вживається в усіх стилях). Останню обставину деякі лінгвісти інтерпретують як відмінність між актуальним і неактуальним майбутнім. Крім того, опозиція двох форм може нейтралізуватися й вони використовуються для стилістичного варіювання. За твердженням М. Барбазана, відмінність між *Futur simple* та *Futur immédiat* (*Futur composé*, термін М. Барбазана) полягає ще й у тому, що вона передає хитку семантичну межу між «сумнівним» майбутнім, що передається за допомогою *Futur simple*, та більш-менш «певним» майбутнім, що передається за допомогою *Futur composé* [**Error! Reference source not found.**, с. 4; **Error! Reference source not found.**, с. 168–170].

У реченні (3) дія, що потрапляє під модальну транспозицію *devoir* + *voir*, має значення вірогідності, впевненості «на суб'єктивну думку мовця» про подію в майбутньому. У цьому значенні форма *Futur simple* може бути замінена на *Présent* з повним збереженням семантики вірогідної дії (= *on doit voir ce film*).

Отже, лише в одному разі можна замінити *Futur simple* на *Présent* – у випадку, коли вжите модальне дієслово в ролі змістовного (речення 3). У реченнях (1) та (2) за вживання неграничного змістовного дієслова таке заміщення є неможливим. По-іншому відбувається семантичний зсув *Futur simple* – *Présent* за наявності граничного дієслова або дієслів руху:

On ouvre / ouvrira; On part / partira probablement (peut-être).

On ouvre / ouvrira; On part / partira bientôt (dans dix jours).

On doit / devra ouvrir / partir (on ne sait pas quand).

Отже, семантичний зсув *Futur simple* – *Présent* відбувається за наступною формулою:

для неграничного дієслова

- гіпотетичне значення = *Futur simple* + *probablement / peut-être* або без них,

- близька дія в майбутньому = *Futur simple* + обставина або *Futur immédiat* без обставини,

- вірогідна дія в майбутньому = модальне дієслово в *Futur simple* + інфінітив;

для граничних дієслів та дієслів руху

- гіпотетичне значення = *Présent* або *Futur simple* + *probablement / peut-être*,

- близька дія в майбутньому = *Présent* + обставина часу або *Futur simple* + обставина часу або *Futur immédiat* без обставини часу,

- вірогідна дія в майбутньому = модальне дієслово в *Présent* або *Futur simple*.

Проведений аналіз доводить, *Futur simple* є найприйнятнішою формою передавання для гіпотетичної або близької дії для неграничних дієслів, а *Présent* та *Futur immédiat* для передавання тих самих значень граничними дієсловами та дієсловами руху. Модальне дієслово + інфінітив передає значення вірогідної дії лише в *Présent* та *Futur simple*, але не може вживатися в *Futur immédiat*.

Отже, для форми *Futur simple* з її складом та відношенням морфем власне істотним стає той час, щодо якого наголошено зв'язок дії дієслова та суб'єкта. Обсяг модального значення *Futur simple* превалює над темпоральним, передаючи суб'єктивне ставлення мовця до дії **нереальної, бажаної** або **запланованої**. Модальне значення зазначеної форми залежить від контексту та засобів лексичної модальності.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ МУЗИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ)

Тетяна Клименко, Дніпро

Науки знаходяться в постійному розвитку, отже, термінологічна система окремої науки потребує розширення. Дослідженнями термінології займаються такі науковці, як Д. В. Фурт, Л. А. Дмитрук, І. В. Корунець, А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, Л.М. Томіленко та ін.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» дається визначення: «Термін – це слово чи словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [1].

Наукові поняття, які репрезентовано термінами, вивіряються і доповнюються, набувають нових значень, переходять з однієї науки в іншу, сприяють фіксації і збереженню знань, виконують когнітивну та інформативну

функції. Наприклад, термін «концепт» представлений в різних науках і має дефініції відносно окремо взятої галузі.

Термінологія категоризує об'єкти, ознаки, дії та явища. Галузева термінологія виступає джерелом поповнення лексичного шару мови, а також становить значну частину будь-якого загальномовного сучасного тлумачного словника [3, с. 62].

Терміни прагнуть до однозначності, однак, згідно з наявними дослідженнями, більша частина термінів є багатозначними словами. Складність перекладу термінів зумовлена їх неоднорідністю: наряду з однозначними термінами, що мають повністю визначений зміст та чіткі семантичні межі, існує шар багатозначних термінів, які мають різноманітні значення в різних дискурсах.

Терміни поділяють на прості (*interval, rhythm*), похідні (*accelerando, accompagnato, accompaniment*), складні (*audience-rousing*), терміни-словосполучення (*ornamental tone, layered effect*), терміни-скорочення (*D.S.S. al fine*).

За структурою, в залежності від кількості компонентів, терміни можуть бути двокомпонентними, трикомпонентними і багатоконпонентними. Значна кількість термінів запозичуються з мови в мову або через мову-посередник.

Переклад термінів наукового дискурсу являє собою труднощі для перекладачів у випадку, якщо терміни є безеквівалентними. В такій ситуації перекладачеві необхідно вдаватися до різних перекладацьких прийомів.

Розглядаючи терміни з погляду труднощів перекладу, їх можна розподілити на такі групи.

1. Терміни, які номінують реалії іншомовної дійсності. Терміни цієї групи не становлять значних складнощів для перекладача. Можливі такі засоби їх перекладу:

а) відтворення терміну засобами українського еквіваленту, форма такого слова може бути пов'язана з формою англійського терміну. Такі терміни визначаються як інтернаціоналізми;

б) в якості еквіваленту виступає термін, який не є інтернаціоналізмом,

проте повністю відповідає значенню терміну оригіналу;

в) переклад багатокomпонентного терміну, утвореного засобами кількох складових. У мову перекладу такий термін має повністю збігатись з оригінальним за значенням та складовими частинами, бути повним еквівалентом;

г) в оригіналі та у перекладі терміни повністю збігаються за значеннями, проте присутні відмінності у складових компонентів терміну в перекладі та терміну в оригіналі.

2. Терміни, які номінують реалії іноземної дійсності, що не мають аналогу в мови перекладу, але мають загальноприйняті термінологічні еквіваленти.

3. Терміни, які номінують наукові реалії в мові оригіналу, не мають в мові перекладу загальноприйнятих термінологічних еквівалентів.

Під час перекладу термінів застосовують такі трансформації, як описовий переклад, дослівний переклад, транслітерація, транскрипція, калькування, дослівний переклад і поєднання зазначених трансформацій.

Складність перекладу термінів зумовлена неоднорідністю значень. Переклад термінів відбувається в двох напрямках – словниковий переклад і переклад за допомогою перекладацьких трансформацій.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> (дата звернення: 29.12.2023).

2. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Флоренція-Страсбург-Гранада-Київ: TEMPUS, Ч. I «Граматичні труднощі», 1997. 317 с.

3. Томіленко Л.М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 160 с.

ПЕРЕКЛАДИ «КРИМСЬКИХ СОНЕТІВ» АДАМА МІЦКЕВИЧА СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИМИ МОВАМИ

Олена Куварова, Дніпро

Інтенсивність культурних обмінів і міжнародного спілкування в сучасному світі актуалізують особливу увагу філологів до питань перекладу творів художньої літератури. Великий польський поет Адам Міцкевич своєю творчістю здобув визнання не лише у себе на батьківщині, а й у цілому світі, що відбулося значною мірою завдяки перекладам його поем і віршів, зробленим справжніми майстрами слова. Зокрема, різними східнослов'янськими мовами твори Міцкевича перекладали М. Бажан, К. Бальмонт, І. Драч, Я. Колас, Я. Купала, П. Куліш, О. Пушкін, Л. Українка, І. Франко та інші знані поети. Метою нашої розвідки є зіставний аналіз перекладів східнослов'янськими мовами (українською та російською) сонета А. Міцкевича «Grób Potockiej» зі збірки «Sonety Krymskie» [2, с. 76–80], з'ясування специфіки використання мовних засобів у відтворенні поетичної суті та виразності оригіналу. Автором російського тексту є поет-перекладач, літературознавець В. Левік, українського – визначний теоретик і практик художнього перекладу М. Рильський.

Складність перекладу поезії, на думку В. В. Коптілова, впливає із самої природи поетичного твору, де значно більшу вагу, ніж у прозі, має окреме слово, широко використовуються фонетичні та ритміко-інтонаційні засоби організації тексту [1, с. 10]. В оригінальному творі А. Міцкевича сонет «Grób Potockiej» має італійську схему римування, яка поєднує в собі два кварцети з охоплюючою римою (**abba abba**) і два терцети з перехресним римуванням **cdc dcd**. М. Рильський зберігає цю класичну структуру сонета, у перекладі В. Левіка її дещо модифіковано за рахунок перестановки римування в терцетах: **cdd cdc**. У цьому аспекті обидва переклади зберігають головні ритмічні особливості оригіналу.

Переклад зі споріднених мов, якими є слов'янські, має свою специфіку, пов'язану з їх національною самобутністю, досить давнім розмежуванням та

самостійним існуванням, утворенням оригінальних літературних норм, стилів і форм, завдяки чому «навіть у випадку з близькими мовами важко в перекладі досягти повної еквівалентності» [3, с. 320]. Обидва автори перекладів сонету Міцкевича використовують лексику спільного походження, що зберегла формальну та семантичну схожість у різних мовах: *w kraju wiosny* – *в краю, завітчанім весною* – *в краю весны*; *złote motyle* – *злотисті мотилі*; *Polko!* – *О полько*; *dłoń przyjazna* – *приятна рука*; *przy grobie* – *над гробом*. М. Рильський частіше віддає перевагу таким словам, незважаючи навіть на їх стилістичні та семантичні відмінності. Так, слово *мотиль* в українській мові словник фіксує як діалектне (польське *motyl* ‘метелик’ – стилістично нейтральне); польське міжстильове слово *grób* має значення ‘могила’, лексема *гроб* у цьому значенні в українській мові є рідковживаною, розмовною.

Обидва автори перекладів точно передають метафору зів’ялої троянди як засіб творення образу польської дівчини з роду Потоцьких, що загинула на чужині: *W kraju wiosny, pomiędzy rozkosznymi sady, uwiędłaś, młoda różo!* (Міцкевич) – *Зів’яла ти в краю, завітчанім весною, трояндо молода!* (Рильський) – *Ты в сказочном саду, в краю весны увяла, о роза юная!* (Левік). Використання поширеного звертання в перекладах сприяє збереженню синтаксичної побудови оригінального тексту. М. Рильський, чия поетична мова багата метафорами, далі знов використовує цей троп замість порівняння в оригінальному тексті: *...bo przeszłości chwile, Ulatując od siebie jak złote motyle, rzuciły w głębi serca pamiątek owady* – *...бо линули в імлі від тебе юні дні, злотисті мотилі, І спогадів черву лишали за собою*. Подальший розвиток образу зазнає модифікацій, пов’язаних із уживанням лексики на позначення часу з неповною референційною відповідністю в різних мовах. Ужите Міцкевичем слово *chwila* в польській мові означає ‘дуже короткий відрізок часу, момент’. Рильський використовує лексему *дні*, Левік – *часы*: *Часов счастливых рой Бесследно пролетел, мелькнул перед тобой, Но в сердце погрузил воспоминаний жала*, – таким чином в обох перекладах проміжок часу збільшується й зазнає конкретизації.

Трансформація метафори в перекладах пов'язана також із пошуками еквівалентів лексеми *pamiętki*, яка в польській мові має значення 'предмет, що викликає спогади про якесь місце, подію чи особу'. Словник української мови фіксує слово *пам'ятка* з подібним значенням як розмовне; його синонімом є також *сувенір*, що має семантико-стилістичні відмінності, зумовлені іншомовним походженням. Обидва переклади містять заміну лексеми *pamiętki*, пов'язану з нею метонімічним зв'язком: *spogady / wspomnienia*. В оригінальному тексті біль у серці ліричному герою завдають (*pamiętek*) *owady* – Міцкевич використовує узагальнено-родову назву *owady* 'комахи'. У перекладі В. Левіка (*вспоминаний*) *жала* названо лише частину тіла комах, але таку, що вказує на певний їх різновид (бджоли, оси чи шершні), здатний боляче вразити людину. М. Рильський ще більш суттєво модифікує образ: (*спогадів*) *черву* – заміна лексеми *owady* на розмовне *черва* з іншою референційною віднесеністю змінює образно-асоціативний семантичний компонент з 'такого, що завдає болю', на 'щось мертво, тлінне'.

Автори обох перекладів намагаються якомога точніше передати синтаксичні особливості сонету А. Міцкевича: окличні та питальні речення, звертання, синтаксичний паралелізм. М. Рильський при цьому частіше залучає лексеми зі зниженим, розмовним стилістичним забарвленням (*черва, мотилі, повипікав, тихенько*), В. Левік віддає перевагу книжній, поетичній лексиці, починає окличні речення підсилювальною часткою *O*, вживає книжний варіант сполучника *иль*, а замість нейтрального *Polko!* вживає перифразу *Дочь Польши!* – що надає віршам урочистості та трагічного пафосу.

Список використаних джерел

1. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ: Вища школа, 1982. 170 с.
2. Міцкевич А. Кримські сонети. Сімферополь: Вид-во «Таврія», 1977. 166 с.
3. Приймачок О. І. Особливості відтворення прикметникових форм

у перекладах з близькоспоріднених мов. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2013. № 2 (6). С. 316–320.

LINGUISTIC PRAGMATICS OF LEGAL ENGLISH LANGUAGE

Alla Lisovska, Odesa

Linguistic pragmatics is a discipline that studies the ability of a person to express their intentions with the help of linguistic and paralinguistic means and to understand the intentions of the interlocutor, based on the context in which it was uttered. Linguistic pragmatics also studies how a person achieves communicative goals. (Huzukova, 2018)

One of the main objects of the study of linguistic pragmatics is the rules of conversation, which obey the cooperative principle introduced by Grice H. P. He speculated that communication is subject to rather strict laws, ordered in a certain way. As speaking is one of the types of purposeful and rational behaviour, the keys to the interpretation of the meanings of statements, especially implicit or not expressed literally, were revealed. According to Grice's cooperative principle: "Make your conversational contribution such as is required, at the stage at which it occurs, by the accepted purpose or direction of the talk exchange." (Grice, 1989)

Legal pragmatics focuses strictly on individual communication and uses different methods. The intention of the parties to the conversation and their mutual expectations, context, barriers of communication, etc. is one of the significant aspects in the interpretation of a speech act. Furthermore, linguistic pragmatists focus not only on what has been stated but also on that which has been implied.

One of the goals of linguistic pragmatics in the legal English language is to answer the question of whether legal interpretation differs from ordinary understanding. It is often assumed that the literal meaning of a legal text is coterminous with its communicative meaning, but such an understanding is mistaken. There is often a gap between the two. The linguistic phenomena responsible for the gap between

literal and communicative meaning can be identified as involving pragmatic processes (Recanati, 2004). In evaluating these pragmatic processes, theories that offer accounts of specific linguistic phenomena offer conceptual advantages compared to more reductive theories that seek to identify deep underlying principles of communication applicable across various linguistic phenomena.

With its traditional emphasis on the letter of the law and the immutable stability of a text as a legal foundation, law has been slow to take the pragmatic perspective: namely, the language-user's experience and activity in making meaning. More accustomed to literal than to pragmatic notions of meaning, that is, in the text rather than constructed by speakers and hearers, the disciplines of law may be culturally resistant to the pragmatic turn.

Another crucial debate occurs on whether legal language is a part of common natural languages, or is a technical and / or artificial language. For instance, Marmor states that the “law typically speaks to a legal community, not to lay people. Legislatures in modern society mostly address their laws to legal experts, such as judges, lawyers, administrative agencies, etc. There is typically a legal culture that would share a great deal of information and contextual knowledge that is much greater than the relative contextual knowledge of the population at large.” (Marmor, 7-9)

Jori M. in his research came up with an uncommon perspective that “legal language is a mixture of both, i.e., partly similar to natural languages and partly similar to an artificial one” (Jori, 2016). He also argues that the key feature distinguishing one type of language from another is its function. According to Jori, the central aspect of legal language is the usual connection to legal authorities, the associated coercive power, and the interaction of laymen and jurists. Therefore, it is proposed that legal language is an administered language, as it ensures the creation and changes of law and the complex structural interactions between authorities, the public, and lawyers (same source). The proximity of the concept of administered language and function as a determinant can be connected to the Prague school of functional styles and the placement of legal language on the borderline between administrative and professional styles. Both imply that the legal nature of language is characterized by a certain

pragmatic criterion, namely its function.

The question under debate among linguists has long been to what extent legal language is based on ordinary language or if it is an independent, technical language. Forensic linguistics takes a similar approach to legal language when analyzing discourse in legal settings in various forms – oral and written, in statutes as well as in contracts, and not limited to the speeches and texts produced by a lawyer (including issues connected with e.g. voice identification, interpretation of expressed meaning in laws and legal writings, statements, authorship identification or analysis of courtroom language used by trial participants) (McMenamin, 2002). While legal language has several peculiarities and deviations from ordinary language, it still shares a common core of general language (Cao, 2007). According to the author, “a variety of language appropriate to different occasions and situations of use, and in this case, a variety of language appropriate to legal situations of use.” (same, p.9). Legal language is a broad definition here, as it is a “language of and related to law and legal process. This includes language of the law, language about law, and language used in other legal communicative situations.”

In conclusion, it must be stated that law is determined by the discourse, it is dominated by actions and through patterns of its practitioners who eventually influence the shape of law.

References:

1. Andrei Marmor. What does the law say? Semantics and pragmatics in statutory language. USC Law Legal Studies Paper No. 07-9, 2007. 23 p.
2. Deborah Cao. Translating Law. Clevedon: Multilingual Matters. Language Arts & Disciplines, 2007. 240 p.
3. [Gerald Mcmenamin. Forensic Linguistics: Advances in Forensic Stylistics. Boca Raton: CRC Press, 2002. 360 p.](#)
4. Гузикова М.О., Фофанова П.Ю. Основи теорії міжкультурної комунікації. Юрайт, 2021. 121 с.

5. François Recanati. *Literal Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge. *Journal of Pragmatics* 38(7): 1111-1116, 2004. 6 p.
6. [Mario Jori. *Legal Pragmatics*. In *Pragmatics and Law: Philosophical Perspectives*, 1st ed., ed. New York: Springer, 2016. 267 p.](#)
7. Paul Grice. *Studies in the way of words*. Cambridge Massachusetts: Harvard University Press, 1989.

ВИВЧЕННЯ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Ірина Муляр, Дніпро

Вивчення іноземної мови є досить довгим і тривалим творчим процесом. Тому важливо знати та застосовувати прийоми, які дозволяють підвищити ефективність творчої праці під час занять, оптимізувати процес засвоєння української мови як іноземної, обираючи найраціональніші стратегії.

Навчання синтаксичної будови є складним завданням викладання української мови іноземним студентам. Саме тому це питання завжди викликало науковий інтерес дослідників, методистів, вчителів-практиків. Під час засвоєння синтаксичної будови формуються комунікативні навички, вміння мислити за певною моделлю подібно до носіїв мови. Останнім часом відзначено появу значної кількості наукових досліджень із методики викладання української мови як іноземної, зокрема наявні розвідки, які містять розділи, присвячені практичному навчанню синтаксису іноземних студентів [4], [7], [8] тощо. Пропонована стаття є продовженням наших досліджень із методики формування комунікативних навичок на уроках української мови як іноземної [5], [6].

Ознайомлення студентів зі складним реченням має свої особливості, які треба враховувати. Неодмінною умовою успішного засвоєння складних речень є органічне поєднання з граматиною. Для практичного вивчення складносурядних речень обирають знайомі прості базові конструкції не надто поширені. Викладач насамперед пропонує вправи на зіставлення простих речень зі складним,

об'єднання двох простих речень в одне, з'ясування їхньої семантики, звертаючи увагу на зміну інтонації та засоби зв'язку між частинами, розділові знаки, враховуючи порядок слів та частин складного речення тощо. Студенти вчаться розпізнавати складносурядні речення різних типів у текстах; розмежовувати складносурядні і прості речення, ускладнені однорідними членами; самостійно будувати складносурядні речення з різними смисловими відношеннями відповідно до комунікативного завдання за поданим зразком, моделлю, схемою тощо; практично вчаться добирати до складносурядних речень синонімічні варіанти; правильно з погляду інтонації та пунктуації будувати складносурядні речення з єднальними, протиставними, розділовими сполучниками; використовувати речення в мовленні.

У методиці викладання мов вправи поділяють на аналітичні (що передбачає аналіз готових речень) і синтетичні (якщо передбачене самостійне складання речень). Найчастіше синтетичні вправи виконують на основі аналітичних. Залежно від завдань та рівня знань студентів, вправи з реченнями можуть бути на основі зразка, конструктивні, творчі. Викладачеві потрібно стежити за правильністю побудови речень та поєднання слів, уживанням сполучників та форм дієслів тощо. На початковому етапі студенти зазвичай знайомляться зі структурою складносурядного речення, смисловими відношеннями та сполучниками, які вживають для зв'язку частин. У своїй викладацькій практиці під час вивчення будови складносурядних речень працюємо за поданими зразками або схемами. Схеми можна доповнювати та змінювати відповідно до заданої мети. З цією метою пропонуємо такі завдання: 1. З'єднайте за змістом два речення у складне, використайте для зв'язку сполучники: *і (й), та, а, але, зате, проте, однак*; 2. Знайдіть з-поміж поданих речень складне, складіть подібне речення за схемою; 3. Складіть речення за опорними словами (словосполученнями); 4. Складіть різні варіанти речень на задану тему, але з різними сполучниками; 5. Поширте речення, використовуючи слова з довідки тощо. Творчі вправи потрібно проводити систематично й цілеспрямовано. Мета таких завдань – закріпити набуті знання на практиці. Особливу увагу варто

приділяти синонімії та правильній інтонації вивчених конструкцій.

Також викладач не повинен залишати поза увагою складні речення, які трапляються в текстах. На думку багатьох дослідників, текстоцентричний підхід передбачає осмислення тексту, сприяє формуванню комунікативної компетентності [2], [3]. У тексті реалізовано функційний підхід до опанування мовної теорії, що дає змогу комплексно розв'язувати навчальні завдання: засвоїти будову різних синтаксичних одиниць мови, осмислити їх та навчитись використовувати в різних мовленнєвих ситуаціях спілкування. Під час такої роботи треба добирати адаптовані навчальні тексти, які містять потрібний мовний матеріал, мають чітку тематику і структурну організацію, відповідають навчальній меті уроку.

У сучасних підручниках і посібниках автори пропонують тренувальні вправи на засвоєння складносурядного речення. На нашу думку, найповніше цю тему розробили автори навчального посібника з української мови для іноземних студентів [1], у якому весь матеріал подано на найуживаніших мовленнєвих моделях, що демонструють контекстні й стилістичні особливості мовних одиниць, необхідних для реалізації практичних завдань у повсякденному спілкуванні. Зокрема це різноманітні моделі та стислі схеми речень, зразки виконання та творчі завдання до них, крім того, кожна тема ілюстрована в навчальних текстах та діалогах.

Отже, під час навчання синтаксису на уроках української мови як іноземної, зокрема засвоєння складносурядних конструкцій, беручи за основу тексти, використовуючи опорні схеми та моделі речень, потрібно формувати у студентів базові навички розмовного мовлення, творче вміння розуміти й самостійно будувати речення, які відбивають реальні ситуації спілкування.

Список використаних джерел

1. Вальченко І. В., Прилуцька Я. М. Ласкаво просимо! : навч. посібник з української мови для іноземних студентів: у 2-х ч.; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2011. Ч.2. 305 с.

2. Горда О.М., Трушко О.М. Тексточентричний підхід до навчання української мови як іноземної: Способи реалізації. Закарпатські філологічні студії. 2022. № 23. Т. 1. Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 66-69.

3. Дерба С. М. Текст як основний засіб у процесі навчання української мови як іноземної. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». 2018. № 1, ч. 1. С. 128–130.

4. Дідківська Л.П., Швець Г.Д. Сучасна українська мова. Синтаксис (у двох частинах): навч. посібник для іноземних студентів. Київ: Фенікс, 2013. Ч.1.180 с.

5. Муляр І. В. Використання клоуз-тестів на практичних заняттях з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення. *Інновації та традиції у мовній підготовці студентів : матеріали міжнародного науково-практичного семінару 8 грудня 2020 року*. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2020. С. 144-146.

6. Муляр І. В. Усномовні завдання на практичних заняттях з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення. *Міжнародний науково-методичний семінар «Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам»: м-ли семінару, м. Харків, 25 лютого 2021 року*. Харків: ХНАДУ, 2021. с. 112-114.

7. Українська для іноземців. Крок за кроком / Данута Мазурик; худож.-оформлювач В. М. Карасик. Харків: Фоліо, 2019. 288 с.

8. Українська мова для іноземців. Рівень А 2: навчальний посібник / Дегтярьова Т.О., Дядченко Г.В., Коньок О.П. та ін.; за заг. ред. Т. О. Дегтярьової. Суми: Університетська книга, 2020. 215, [8] с.

ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Олена Осадча, Дніпро

В умовах сьогодення вимоги до підготовки кваліфікованого перекладача значно зростають. Перекладач виступає посередником між мовами і культурами.

Він не переносить слова та речення з однієї мови до іншої, а скоріш бере участь у діалозі культур, застосовуючи іноземну мову як інструмент спілкування та інтеграції. Здійснення якісного перекладу завжди передбачало не тільки високий рівень володіння іноземною та рідною мовою й уміння застосовувати їх, але й елемент творчості, пошуку, постійного розвитку та вдосконалення.

Складність та багатоаспектність проблеми підготовки і навіть виховання перекладача привертала увагу вітчизняних та закордонних дослідників. Я.В. Мукатаєва проаналізувала систему професійної підготовки перекладачів у вищій школі європейських країн та України та виділила основні моделі підготовки перекладачів, такі як підготовка перекладачів на основі загальної лінгвістичної освіти та підготовка перекладачів серед випускників з вищою професійною освітою (Мукатаєва, 2018). Зважаючи на значну потребу у кваліфікованих перекладачах, здатних здійснювати переклад у різних галузях науки та виробництва в Україні, такий підхід здається досить перспективним. З одного боку, мовна підготовка здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей не забезпечує належний рівень володіння іноземною мовою, а з іншого, партнерські стосунки між державами, розвиток економіки, техніки, науки, туризму зумовлюють потребу у кваліфікованих перекладачах.

Г. Турі ввів термін «компетенція» стосовно перекладознавства, припускаючи, що на формування перекладацької компетенції впливає не тільки вроджена здатність білінгвов до перекладу, а й розвиток нової трансференційної здатності (Турі, 1980). Спираючись на цю ідею, дослідники робили спробу визначити необхідні знання, навички та уміння, якими повинен володіти фаховий перекладач. Відомий український вчений Л.М. Черноватий виділяє п'ять компетенцій, які формують фахову компетентність перекладача: білінгвальна компетенція, екстралінгвістична, перекладацька, особистісна та стратегічна (Черноватий, 2014). Білінгвальна компетенція поєднує знання двох мов та уміння користуватися ними. Екстралінгвістична компетенція включає фонові та предметні знання. Перекладацька компетенція передбачає знання принципів та прийомів перекладу, уміння користуватися перекладацькими ресурсами, уміння

здійснювати пошукову роботу. Важливу роль у формування фахового перекладача відіграють його особистісні характеристики, такі як когнітивні та поведінкові механізми, пам'ять, увага, концентрація, готовність до самовдосконалення, що і є складовими особистісної компетенції. Стратегічна компетенція основана на поєднанні усіх компетенцій задля здійснення перекладацької діяльності.

Розвиток технологій теж вносить суттєві зміни до підготовки перекладача. Машинний переклад, редагування, користування електронними словниками, корпусні технології, програми для аналізу тексту повинні стати складовими професійної підготовки.

Хоча достатня увага приділяється пошуку нових ефективних підходів до підготовки фахового перекладача та розробці психолого-педагогічних засад цього процесу, враховуючи сучасні тенденції, було б доцільно розширити її практичну складову за рахунок співпраці з замовниками перекладацьких послуг, підприємств та перекладацькими асоціаціями.

Список використаних джерел

1. Мукагасєва Я.В. Підготовка перекладачів в умовах інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір. Наукові праці. Серія «Педагогіка». Миколаїв: ЧНУ імені Перта Могили, 2018. Т.1. С. 67-72.
2. Черноватий Л.М. Зміст поняття «фахова компетентність перекладача» як складової методики навчання. *Вісник Житомирського державного університету*, 2014. Вип.. 2 (74). Філологічні науки. С. 84-86.
3. Toury G. In search of a Theory of Translation. Tel-Aviv University, 1980.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ЛІНГВІСТИЦІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тетяна Прищєпа, Дніпро

У відповідь на потреби глобалізації та швидкі зміни соціокультурного

середовища, сучасна лінгвістика зіштовхується з низкою актуальних викликів та проблем. Зростаюча роль міжнародного спілкування, розвиток інформаційних технологій та розмаїття мовних спільнот породжують нові аспекти дослідження мови та комунікації. У цьому контексті стаття присвячена аналізу та обговоренню актуальних проблем, які стоять перед сучасною лінгвістикою. Висвітлюючи важливі аспекти, вона спрямована на розгляд ключових напрямків досліджень у галузі мовознавства, а також на виявлення можливих шляхів подолання сучасних викликів у цій області.

У сучасному світі лінгвістика стикається з різноманітними викликами, які вимагають уваги та вивчення. Однією з таких проблем є збереження та охорона різноманітності мовних систем. Зростаюча глобалізація та домінування деяких "великих" мов може призвести до вимирання менш розповсюджених мов, що втрачають свою унікальність та культурне значення. Тому одним із завдань лінгвістики є розвиток стратегій збереження та охорони мовної різноманітності.

Крім того, інформаційна революція та швидкий розвиток інформаційних технологій створили нові виклики для лінгвістики. Дослідження в галузі комп'ютерної лінгвістики та обробки природної мови стають все більш важливими, оскільки ми намагаємося розуміти та взаємодіяти з мовою за допомогою штучного інтелекту та машинного навчання.

Лінгвістика вивчає вплив мови на соціальний, культурний та психологічний аспекти людського життя. Актуальні дослідження у галузі соціолінгвістики, психолінгвістики та когнітивної лінгвістики допомагають нам краще зрозуміти, як мова впливає на наші переконання, стереотипи, сприйняття світу та способи спілкування.

Сучасна лінгвістика стикається з різноманітними викликами, які вимагають уважного дослідження та пошуку інноваційних рішень. Збереження мовної різноманітності, відновлення мов, розвиток інформаційних технологій у мовній обробці, вивчення впливу мови на культуру та психіку людини – це лише деякі з проблем, які зараз перебувають у центрі уваги лінгвістів. Вирішення цих проблем вимагає спільних зусиль вчених з усього світу, а також активної участі

громадськості та влади у формуванні мовних політик.

Дослідження в галузі лінгвістики має величезний потенціал для розуміння та покращення якості нашого спілкування, культурного розвитку та соціального взаємодії. Ця наука продовжуватиме залишатися ключовою складовою нашого розвитку, і важливо підтримувати і сприяти дослідженням у всіх її аспектах. Вивчення мови – це вивчення сутності людського буття, і краще розуміння мови допоможе нам краще розуміти один одного та світ, в якому ми живемо.

THEMATIC CHAIN OF TEXT

Svitlana Suvorova, Dnipro

The theme, along with the author's intention, is an essential and necessary feature of any text. This is an extralinguistic factor that is included in the core of the text and largely determines its structure (Metzger, 1981). Distinguishing between the topic and the thesis of a text, we mean by topic the subject of speech, which acts as the subject of the thesis of the text (the thesis is formed by predicating the subject). The theme and thesis of an entire text normally maintain their unity throughout the entire text; let us recall the statement accepted as a methodological principle in rhetoric: "One text - one thought." Considering a topic as a subject of verbal communication, we note that the concept of a topic does not stand outside the textual pragmaticon. "The connection of the topic with the subject of speech requires taking into account the mental side of the phenomenon" (Rizun, 1987, p. 33). Another significant remark for us is to emphasize the close connection between theme and design. "The theme is a condensed content that is comparable to the concept" (Novikov, 1983, p. 23), therefore, through the concept of theme, the connection of the text not only with its denotation (reflected reality), but also with its subject (authenticity) is understood. (Rizun, 1987, p. 33).

The theme of the text finds its expression in referentially or significantly united groups of vocabulary in its composition - in thematic groups, the totality of which makes up the text field of thematic integrity. For thematic groups, the direct names of the subject of speech are semantically and structurally most important. These are

elemental (as opposed to event) nominations (Gak, 1977, p. 257), constituting the main type of all existing nominations. A set of designations for a certain subject of speech (in a text, in addition to the main subject of speech, there is always a certain number of additional subjects and, accordingly, subtopics), presented over a certain length of the text, is usually called a nomination chain (Gak, 1972). The main nomination chain runs through the entire text and is representative of the theme of the whole text, while additional nomination chains determine the scope of subtopics. The main nomination chain contains the name of the topic of the whole text, allows you to distinguish the main information from the secondary, i.e. this is an important concept in terms of content, theoretical and methodological! The main nomination chain of a text is designated by the term “thematic chain” and is considered in this work as a linear text category.

Chain of thought

The general meaning of the text is clarified by the addressee gradually, based on the accumulation and analysis of information from its minimal semantic parts - microtexts. Accordingly, the text itself can be considered as a reflection of the process of meaning formation (Barth, 1980, p. 397). The informational role of a particular text fragment is determined by its content, which depends primarily on the lexical composition of the fragment, as well as the sequence of arrangement of the fragments and their overall meaning. Due to this, the delimitation of information segments of the text is not marked (does not have special means of linguistic expression), and also absolute, for example, microtexts are not always located in the text in the order of logical sequence: it is known that there is a logic of reasoning and a logic of presentation, not always coinciding with each other (Semantic perception, 1976, p. 68). A scientific description of such methods of information division of a text is possible only on the basis of a systematic understanding of a certain subject area reflected in the text (Otkupshchikova, 1982, pp. 79-80).

In addition to the above-mentioned means, in a developed literary language there is a significant set of special linguistic units that indicate the nature of subsequent or previous information, the semantic relationship of the input information fragment to

another fragment or to the whole text, etc., which show the consistent development of the author's intention in revealing the chosen topic and due to which the logical unification of various fragments into larger semantic blocks of text is carried out. Their common function is the function of segmentation, i.e. "division and at the same time connection of semantic fragments within the entire text," due to which the addressee's attention is concentrated on the stages of developing the topic and establishing the semantic significance and interrelation of individual fragments in the whole text (Strizhenko, Kruchinina, 1985, p. 70).

ПОТЕНЦІЙНІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІА НА МЕЖІ СТОЛІТЬ

Олена Турчак, Дніпро

Лексичний склад української мови постійно оновлюється, що свідчить про нерозривний зв'язок мови та суспільства. Активними періодами змін для кожної мови є етапи соціальних зрушень. Для української – це кінець ХХ та початок ХХІ ст., коли мова розширила свої функції в різних сферах суспільного життя, вийшовши на новий рівень розвитку. 90-ті роки ХХ ст. та перші десятиліття ХХІ ст. характеризуються значною кількістю новотворів. Неологія активно опрацьовує нові слова, звертаючи увагу на способи їхнього творення, сферу використання, типи значень тощо. Питання щодо класифікації новотворів, характеристики загальномовних та індивідуально-авторських неологізмів постійно порушується в мовознавчих студіях [1; 3; 4; 5]. Активно вивчаються стилістичні функції новотворів, розглядаються їхні словотвірні можливості, лексико-семантичні особливості та частиномовні переваги тощо. Питання розмежування неологізмів, okazіональних і потенційних слів неодноразово було предметом дослідження, але остаточно воно так і не розв'язане [2].

У лінгвістиці потенційні слова трактують по-різному. З одного боку, вони розглядаються як мовні одиниці, що матеріально не існують і виникають у мовленні тільки завдяки заданості системою мови. З іншого боку, як лексеми, що

реально існують у мовленні, але не входять до словникового складу мови. Критерії подібності й розмежування потенційних слів та okazіоналізмів сформулюємо у вигляді таких узагальнень:

- потенційні слова, як і okazіоналізми, мають мовленнєвий характер, тобто не входять у мову;
- потенційні слова, на відміну від okazіоналізмів, нормативні, створені за продуктивними моделями словотвору;
- потенційні слова використовують традиційні закони словотвору, а okazіоналізми ці закони порушують;
- новизна потенційних слів може не усвідомлюватися навіть у момент створення; новизна okazіоналізмів відчувається постійно;
- потенційні слова зрозумілі, їм не потрібен, на відміну від okazіоналізмів, контекст;
- для потенціалізмів характерне багаторазове відтворення; okazіоналізми залишаються «акторами однієї ролі та мовної ситуації», де вони виникли.

Уважаємо, що потенційні слова становлять проміжну ланку між узуальними та okazіональними лексемами, оскільки вони, як okazіоналізми, належать мовленню, але, на відміну від okazіоналізмів, не порушують словотвірної норми, тож наближаються до узуальних. Також зауважимо, що потенціалізми, які існують у мові (слова, що вже створені для окремого випадку), згодом можуть стати загальноприйнятим фактом мови, тобто ввійти до узусу.

Потенційна лексика часто використовується в масмедіа, оскільки вона водночас і зрозуміла (не потребує пояснення), і надає висловлюванню особливої виразності та емоційності. Надзвичайно продуктивними при утворенні потенціалізмів є суфікси *-ець*, *-івець*, які називають осіб чоловічої статі зі значенням «прихильник чийхось поглядів, послідовник або прибічник когонебудь» і вказують на належність до партії, суспільної організації, спілки, газети, журналу, політичної чи культурної течії тощо, напр.: *беркутівець*, *вечірківець*, *масолівець*, *тимошенківець*, *жириновець*, *довженківець*, *інтерівець*, *світочівець*,

вечірківець. Не менш активно в утворенні потенційних слів бере участь суфікс **-ник**. Лексеми з таким формантом називають осіб за родом занять, соціальною орієнтацією чи життєвою позицією, відтворюють риси характеру людини, вказують на її світосприйняття, напр: *відроджувальник, заохочувальник, клопотальник, асамблейник, декретник, індустриальник, інформаційник*. Часто вживаними на просторах масмедіа є суфікси **-ист** / **-іст**, напр.: *лукашист, ельциніст, кучміст, брежнєвіст* тощо. Переважно в основі потенційної лексики із словотвірними формантами **-ист** / **-іст** – прізвиська політичних діячів. Такі потенціоналізми мають яскраво виражені стилістичні відтінки та прозору семантику. Типовими для утворення потенційних слів є суфікси **-изацій-** / **-ізацій-**. Вони використовуються для позначення суспільно-політичної лексики, що відображає опредметнену дію, процес, явище, напр.: *хрущобізація, югославізація, гулагізація, суркісизація, узбекізація*. Ефективністю вживання відзначається суфікс **-ість** зі значенням опредметненої ознаки, властивості чи стану, напр.: *канадськість, львівськість, французькість, польськість, вундеркіндність* тощо.

Отже, потенційні слова – це нові лексеми, які виникають у разі їхньої потреби (для позначення реалій, осіб, процесів, явищ тощо) за зразком продуктивних словотвірних моделей. У момент свого виникнення вони перебувають на периферії мови й можуть там залишитися, так і не ввійшовши до узусу, або ж можуть бути використані при нагоді за певних умов у різний час.

Список використаних джерел

1. Ладоня К. Ю. Неологізми в українській мові : сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. Філологія. 2018. № 36, т. 1. С. 38–40.
2. Новікова Є. Б. Неологізм, okazіоналізм, потенційне слово : проблеми розмежування. *Лінгвістичні дослідження* : збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2017. Вип. 45. С. 97–102.
3. Стишов О. Лексичні й стилістичні неологізми в ЗМІ з погляду мовної

культури. *Культура слова*. Київ, 1999. Вип. 52. С. 3–12.

4. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). Київ : КНЛУ, 2003. 388 с.

5. Стратулат Н. В. Семантична неологізація як спосіб збагачення словникового складу української мови. *Мовознавство*, 2007, № 3. С. 69–77.

SOME ASPECTS OF MULTIMODAL TEXT ANALYSIS

Ганна Ходоренко, Вальядолід

The modalities involved in the graphic novel, particularly its text, images, and calligraphy style, lead us to analyse the multimodal text. Additionally, the characters in the graphic novel not only interact and communicate through dialogue boxes but also through gestures, postures, looks, or facial expressions, which are equally important visual and language modalities for meaning construction. In the translation process, a variety of strategies must be applied, considering the relationship between the visual and written modality. Through a series of operations, the original is reconstructed in translation. This involves compressing or adding to the original text, removing examples of inconsistencies between these two modalities, reinterpreting dialogue boxes with certain contents, even redrawing some characters or chapters, eliminating some visual symbols, or replacing them with others.

The analysis of the historical graphic novel corpus focuses on the works of the corpus and translations based on the theory of multimodal discourse analysis (MDA). O'Halloran suggests that MDA constitutes an emerging paradigm in the field of discourse, extending the study of language itself to research on language combined with other resources (such as images, gestures, actions, music, and sound) (O'Halloran, 2016). It is useful to verify the application of MDA tools to see the architecture of the original and the target text. Applying this model in the process of analyzing the corpus stems from the need to address the main challenges of MDA theory for linguistics in general and translation theory and practice.

The graphic novel is a literary and artistic hybrid where the image has a

significance no less important than language. Narration occurs not only through verbal means but also through other elements that the author uses to convey the implied message in the novel. The idea of MDA theory is to analyze these elements, the parts of discourse to receive complex information, such as images, character gestures, scenarios of interior and exterior spaces, where the story takes place. All nonverbal information presents the visual mode of graphic novels in the corpus, dialogues, and multimodal activities of the characters, in terms of MDA, are multimodal phenomena and materialize through images within the panels of the graphic novel. Multimodal analysis permits to attach the information conveyed by the images, reconstructing the message from the source language into the target language. We develop some approaches of the theory as multimodal phenomena by applying specific MDA concepts to our research material to compare the original and translation within the framework of multimodal analysis. As Kress affirms, “the world of meaning has always been multimodal” (Kress, 2010: 124). The published studies (Kress, 2009) have defined multimodality and multimodal texts, respectively, as transformation of the existing semiotic resources in working with products of prior design, product or event (Kress and van Leeuwen, 2020: 20) and as texts that combine and integrate resources that create meanings from more than one semiotic mode (for example, language, gestures, movement, images, sound, etc.) to produce a specific meaning in the text.

The research corpus includes images, colour, shape, speech, gestures. Writing is just one of the forms of communication. The theory of multimodality then holds that any communication presupposes verbal and nonverbal parts. Illustrations made by the author convey additional information to the graphic novel text. The symbols of pictorial metaphor add intensity to the graphic novel, conveying the author's psychological state or the ones of graphic novel characters.

In the framework of MDA, we are interested in the resemiotization of multimodal phenomena through the analysis of the original and translation of the corpus novel.

References

Kress, G. (2009). What is a mode. En C. Jewitt (ed.), *The routledge handbook of*

multimodal analysis, (pp. 54-67). Routledge.

Kress, G. (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. Routledge.

Kress, G., & Van Leeuwen, T. (2020). *Reading images: The grammar of visual design*. Routledge.

O'Halloran, K. (2016). "Análisis del discurso multimodal", *Revista Latinoamericana de Estudios del Discurso*, 12(1), 75-97. <http://dx.doi.org/10.35956/v.12.n1.2012> (fecha de consulta: 27-12-2021).

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРСЕМІОТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ ЛІТЕРАТУРНОГО ХРОНОТОПУ

Ганна Хуторна, Дніпро.

Під час інтерсеміотичного перекладу неминуче відбувається зміна або реконтекстуалізація деяких аспектів оригінального твору. Одним із результатів процесу інтерсеміотичного перекладу є екранізація – різновид адаптації літературного тексту, що передбачає інтеграцію відомих художніх структур в інше семантичне поле, тобто пристосування літературного твору до сценічних потреб або до специфіки кінематографа [2, с. 33]. У такий спосіб словесний текст стає аудіовізуальним.

Однак у процесі адаптації з літературного тексту до кінематографічного формату відбувається не просто перекодування вербального тексту, а поєднання літературного та кінематографічного хронотопів – унікальної взаємодії часу та простору в різних медіаформатах.

Важливо враховувати, як зміни під час адаптації впливають на сприйняття твору та переклад його семантики в новий медіаформат. Взаємодія між різними хронотопами, яка відбувається у процесі екранізації, може впливати на інтерпретацію твору, а також на те, чи буде відтворено своєрідні аспекти хронотопів у новому контексті під час перекладу.

Значний вклад у питання вивчення та розвитку досліджень часопростору

належить О. Потебні, М. Бахтіну, Ю. Лотману та ін. Часопростір у розумінні аспекту «хронотоп» було вперше названо М. Бахтіним [1] як розуміння співіснування осі двох координат, які перетинаються в одній точці. Ці осі вчений визначив як час та простір художнього твору, де час розкривається у просторі, а простір вимірюється часом. Хронотоп також визначає художню єдність твору в його співвіднесенні з реальною дійсністю, а певний тип хронотопу може бути жанровим складником, який описує вимірний континуум художнього простору не тільки окремого твору, а цілого жанру в жанровій системі [1, с. 20]. Хронотоп може виявлятися у різних формах, таких як історичні епохи, культурні особливості, географічні локації тощо. Важливою особливістю хронотопу є те, що він визначає не лише зовнішні рамки, а й внутрішній зміст твору, формуючи його унікальну атмосферу та контекст.

У деяких творах часопростір є ключовим елементом організації твору, ледве не дійовою особою, яка зумовлює долю усіх інших персонажів. Зокрема, у романі Стівена Кінга «11.22.63» [4, 5], у якому властивості часу переплітаються із бажаннями простих людей, що може мати несподівані наслідки. Роман поєднує елементи наукової фантастики, трилера, альтернативної історії та філософських роздумів про час та його вплив на життя людини.

Оскільки процес перекладу передбачає виявлення домінанти – того рівня або елемента, на якому насамперед досягається єдність тексту [3, с. 29], можна припустити, що таким елементом у романі є саме хронотоп, адже порушення площин часопростору, які представлені у творі, може спотворити зміст і сенс твору. Категорія хронотопу художнього твору зазвичай представлена на трьох рівнях: топографічний хронотоп, психологічний хронотоп та метафізичний хронотоп [1, с. 35].

Успішно екранізувати твір «11.22.63» означає насамперед уважно ставитися до хронотопу на усіх рівнях, адаптувати складові частини всіх рівнів для візуального формату, визначити та відтворити у кіноадаптації ключові елементи, які роблять роман унікальним.

Так, одним із найскладніших завдань режисера є втілення психологічного

хронотопу під час екранізації. Щодо топографічного хронотопу, він не становить особливих складнощів під час адаптації, адже може бути перенесений з оригінального твору, об'єднаний з іншим хронотопом тощо, що важливо – назви також залишаються збереженими; можлива лише втрата істинного значення, яке має хронотоп для героїв твору. Метафізичний же хронотоп може становити складнощі під час екранізації, однак елементи метафізичного хронотопу можна вдало компенсувати за допомогою засобів кіномови (музичний супровід, більш потужні зорові образи тощо), але і на цьому рівні повна реалізація значення хронотопу, зазвичай, не є можливою.

Як підсумок, інтерсеміотичний переклад літературного хронотопу, особливо в контексті екранізації, є складним завданням. Зміни, які відбуваються під час адаптації, не є лише перекодуванням вербального тексту, але також передбачають поєднання літературного та кінематографічного хронотопів – унікальної взаємодії часу та простору в різних медіаформатах.

Список використаних джерел

1. Bakhtin, M. *The Dialogic Imagination: Four Essays* by M.M. Bakhtin. Ed. Michael Holquist. Trans. Caryl Emerson and Michael Holquist. Austin and London: University of Texas Pres, 1981.
2. Літературознавча енциклопедія у 2-х томах. Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів, К: ВЦ «Академія», 2007, 624 с.
3. Тороп, П. Тотальний переклад. Монографія. Пер. з рос. О. Кальниченка, О. Оржицького. Вінниця, Нова Книга. 2015, 264 с.
4. King, Stephen. 11.22.63. Scribner, 2011, 849 p.
5. Кінг, Стівен. 11.22.63. Пер. з англ. О. Красюка, Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2022, 976 с.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ У ЗВО

Катерина Шевчик, Дніпро

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, навчальних платформ, он-лайн

курсів, що забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі [3]. Однак на практиці заклади вищої освіти стикнулись з низкою проблем щодо організації якісного дистанційного навчання. З проблемами швидкої адаптації до умов пандемії стикнулись три зацікавлені сторони у сфері вищої освіти: 1) державні інституції; 2) студенти; 3) науково-педагогічні працівники. Студентство закладів вищої освіти (ЗВО) мало психологічні та організаційні труднощі у пристосуванні до віддаленого навчання.

За результатами опитування, проведеного Державною службою якості освіти України у період пандемії (навесні 2020 року) серед студентів і науково-педагогічних працівників, здобувачі вищої освіти стикаються з наступними проблемами: відсутність безперервного доступу до мережі Інтернет; ризик необ'єктивного оцінювання; недостатня самоорганізація; нерегулярність комунікації з викладачем; відсутність необхідної техніки вдома; відсутність необхідних навичок роботи з технікою та дистанційними технологіями [1].

Крім того, суттєві проблеми щодо навчання та повернення додому виникли у студентів, що навчаються за кордоном. До недоліків дистанційного навчання у період загального карантину можна віднести: технічні проблеми, неможливість доступу до Інтернет; складність засвоєння матеріалу; низький рівень володіння викладачами інформаційними технологіями; низький рівень володіння студентами інформаційними технологіями. Все це стало підґрунтям для формування пропозицій щодо удосконалення освітнього процесу в період пандемічних обмежень та формування напрямів публічного управління дистанційним навчанням у вищій освіті.

Взаємовплив освіти та інших галузей, що забезпечують соціально-економічний розвиток в умовах пандемічних обмежень та у післякризовий період посилюватиметься [2]. Через вплив COVID-19 система вищої освіти має бути трансформована та пристосована до нових умов. Необхідною є розробка нових підходів та моделей освітнього процесу. Адаптивність студентів та викладацького колективу до специфіки дистанційного навчання передбачає

набуття ними цифрових та інших пов'язаних навичок. Науково-педагогічні працівники ЗВО мають підвищувати свою педагогічну майстерність, розробляти нові он-лайн курси і програми з урахуванням специфіки віддаленого навчання тощо.

Органи державної влади, дотичні до вирішення проблематики дистанційного навчання зокрема, міністерство цифрової трансформації України, мають створити належні умови до безперебійного та якісного доступу до Інтернету, особливо у сільській місцевості.

В сучасних умовах необхідним є об'єднання потенціалів органів публічної влади, закладів вищої освіти, громадських організацій та органів студентського самоврядування задля забезпечення ефективного освітнього процесу та набуття здобувачами вищої освіти програмних загальних і професійних компетентностей у повному обсязі. На особливу увагу заслуговують питання поліпшення технічних, економічних й організаційних умов праці, забезпечення мотивації праці науково-педагогічних працівників, надання їм матеріальних і нематеріальних стимулів до високоякісної професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бакіров В., Огарков М. Пандемія може назавжди змінити вищу освіту. *Дзеркало тижня*. 16 січня 2020. URL: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/pandemija-mozhe-nazavzhdi-zminiti-vishchu-osvitu.html> (дата звернення: 17.02.2024).

2. Олешко А.А., Бондаренко С. М., “Удосконалення системи дистанційного навчання у вищій школі в умовах пандемії covid-19. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» : тези доповідей, 10 листопада 2020 р. Київ : КНУТД, 2020. 189 с. С. 78 – 79.

3. Annual Report 2019 — UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2020. URL: <https://uil.unesco.org/uils-annual-report-2019> (дата звернення: 17.02.2024).

КОНСТРУКЦІЇ З ПАРАДИГМАТИКО-СИНТАКСИЧНОЮ ОМОНІМІЄЮ І ТРУДНОЩІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Олена Шкурко, Дніпро

В українській мові нерідко трапляються синтаксичні конструкції, що містять іменники, які мають однакові форми в називному і знахідному відмінках, як-от *Буття визначає свідомість. Горе змінює радість. Народжуваність перевищує смертність.*

Більшість лінгвістів, що займаються проблемою синтаксичної омонімії, вважає, що синтаксичне значення слів у такого роду конструкціях визначається за їх місцем розташування у складі речення: ім'я, яке передує дієслівному присудку, позначає суб'єкт дії, тобто є підметом, а ім'я, яке стоїть після присудка, – об'єкт цієї дії та, відповідно, є прямим додатком.

Безумовно, якщо розглядати перші компоненти наведених вище прикладів як суб'єкти, речення сприйматимуться однозначно. Однак проблема полягає в тому, що в українській мові порядок слів не є фіксованим і має досить велику свободу розташування компонентів, унаслідок чого цілком припустимо і препозиційне, і постпозиційне розташування прямого додатку щодо предикату. Отже, в українській мові є можливою побудова конструкцій із зворотнім порядком розміщення членів речення: прямий додаток – присудок – підмет.

Слід зазначити, що словоформа називний-знахідний, що стоїть на початку речення, спочатку сприймається реципієнтом у значенні називного відмінка, навіть якщо вона вжита автором висловлювання в значенні знахідного відмінка.

Нами було проведено експеримент: ми запропонували групі студентів-філологів виконати низку завдань, спрямованих на виявлення синтаксично неоднозначних конструкцій. Одним із таких завдань було прохання розібрати по членах речення висловлювання, подані без контексту: 1. *Запахи страв глушили хвилюючо-тонкі аромати розставлених по столиках живих квітів.* 2. *Кисень виділяє перекис водню.* 3. *Їхній джип буквально розплющив величезний КАМАЗ.* У перших двох випадках усі піддослідні (100 %) визначили компоненти «запахи

страв» і «кисень», що розташовані по відношенню до дієслова-присудка в препозиції, за підмет, хоча ці елементи є в аналізованих реченнях прямими додатками, що впливає з контексту. Під час початкового сприйняття третього прикладу 85% опитаних кваліфікували слово «джип» як суб'єкт, і тільки безглуздість семантичного значення отриманого висловлювання змусила їх переосмислити фразу й визначити зазначений компонент як додаток, надавши йому значення знахідного відмінка.

Отже, початкове ім'я у формі називного-знахідного відмінка сприймається як вжите в називному відмінку не тільки в конструкціях, у яких обидві інтерпретації здаються адресату висловлювання однаково ймовірними, як у прикладах типу *«Мерседес» випередив «Фіат»*; *Крейсер обстріляв есмінець* тощо, але й у реченнях, що є семантично незворотними, тобто не можуть мати два значення, оскільки одне з них виявляється алогічним, а значить і неприйнятним: *Ніч змінює ранок*; *Поле приховує сосновий бір* і та ін. Такі конструкції під час першого подання завжди сприймаються реципієнтами за моделлю *підмет – присудок – додаток*. Нелогічність значення примушує адресата висловлювання подумки повертатися до написаного або сказаного з тим, щоб встановити його істинний смисл.

Конструкції, що являють собою парадигматико-синтаксичні омоніми, як правило, настільки затемнюють зміст висловлювання, що, тільки спираючись на контекст або лінгвістичну компетенцію, реципієнт може зрозуміти, про що саме йдеться в цьому реченні:

Цього разу парламент захищає уряд («Наше місто», 5.09.2020): уряд стає на захист парламенту чи парламент – на захист уряду?

Сторонні домішки містять багато хімічних речовин (Неорганічна хімія. 7 кл.): сторонні домішки містяться у хімічних речовинах або хімічні речовини – у домішках?

Відчуття щастя та задоволення народжує сміх (З передмови до роману Ч. Діккенса «Посмертні записки Піквікського клубу»): відчуття щастя та задоволення є причиною сміху, або сміх – це причина відчуття щастя та

задоволення?

Такі конструкції, як бачимо з розглянутих вище прикладів, найчастіше будуються за моделлю *іменник – перехідне дієслово – іменник*. Однак в українській мові як омоформи називний-знахідний, окрім іменників, можуть використовуватися займенники, субстантивовані числівники і прикметники:

Що ж породжує ненависть? («Наше місто», 9.06.2021): якщо розглядати займенник «що» як підмет, речення набуде значення «яка причина виникнення ненависті?»; якщо ж вважати виділений компонент прямим додатком, вислів матиме інший зміст: які наслідки є результатом існування ненависті?

Добре породжує прекрасне («Аргументи і факти», 22.09.2019): компонент «добре», що виступає в ролі підмета, надає фразі значення «добре є причиною народження прекрасного»; уживаний у значенні знахідного відмінка, він змінює сенс речення: добре породжується прекрасним.

Конструкції з парадигматико-синтаксичною омонімією можуть викликати певні труднощі у перекладача, оскільки смисл такого висловлювання напряду залежатиме від того, як він його зрозуміє, а також від його лінгвістичної та загальної обізнаності. Маючи справу з реченнями, що містять іменники з однаковими формами в називному і знахідному відмінках, перекладач повинен бути гранично уважним. Йому слід пам'ятати, що омоформа називний-знахідний, яка стоїть на абсолютному початку речення, передусім сприймається у значенні називного відмінка, але це не завжди відповідає задуму автора. Перекладаючи такі конструкції, обов'язково необхідно звернути увагу на контекст; якщо він відсутній або не допомагає однозначно зрозуміти висловлювання, потрібно проаналізувати таку конструкцію з боку відповідності логіці або скористуватися авторитетними джерелами інформації для з'ясування даних у тих галузях, у яких перекладач не є компетентним. Тільки тоді, коли значення речення буде абсолютно зрозумілим, можна буде здійснити правильний і якісний переклад.

Доповіді здобувачів вищої освіти

INTERPRETER'S FALSE FRIENDS

Кароліна Білоус, Олена Панченко, Дніпро

The topicality of this research is an inexhaustible treasure for linguists to sort out. First, we should know why it is happening. This is quite a common obstacle for interpreters to represent the meaning of the word or collocations. Interpreter switches back and forth between two, three or even more languages. So, during an interpreter's session, which lasts maximum 30 minutes and requires a fast-paced interpretation, an inexperienced interpreter may accidentally slip the tongue and say a "false friend". These errors often appear from absolutely, at first sight, different languages, words sound the same, but meanings aren't. Thus, the situation leads to a great confusion. For instance, the German word "eventuell" doesn't mean the English word "eventually". The German equivalent can be described as "possibly", while the English equivalent means "ultimately".

The very term "interpreter's false friends" was recorded by French scholars of interpretation M. Koessler and J. Derocquigny in 1928.

Not only interpreters met these tricky words. Students, linguists, who learn another language, can come across these sticky false friends. A professional interpreter must be very careful at rendering the words' meanings. The concept of a false friend states that they deceive you, so that you think only this word is an exact interpretation of another word from your source (native) language.

Philologists should stand up for the pureness of an interpretation, that's why we should know the enemy's face) (I know it sounds like a bosh, but nevertheless). There are 3 types of false friends we should be aware of:

- Through different languages.

English-Ukrainian: "actually" means real - "актуальний" will sound in English like "relevant".

English-Ukrainian: "aspirant" means a candidate, not the Ukrainian variant

“аспірант”, which in English will be as “postgraduate”.

English-Ukrainian: “invalid” means not valid, not real, but this word is confused with the Ukrainian equivalent “інвалід”, which in English will sound as “disabled person”.

- Non-verbal communication.

The common example is a misinterpretation of non-verbal confirmation or negation in Bulgaria. The Chinese sign of a clenched fist means not an action to fight, it means the number “10” (十).

When Chinese people greet you friendly, talk about your high level of Chinese, although you said only two words, you need to know that it's only their hospitality and tradition to do so. But behind your back they will say their true point of view. Chinese people always smile and have an amiable face expression, but it doesn't mean that they will treat you the same. Deep in the soul they repel you.

- Within a single language.

British-American: the “first floor” of building in America will be the “ground floor” in Britain.

British “football” will be American “soccer”.

In the UK “subway” means American “underground”.

As you can see, to avoid confusion and embarrassment you need to make a bridge between cultures and languages you learn, make sure you know its traditions and customs. Sticking to that way, will help linguists and interpreters to widen their horizons!

References:

1. *False Friends of the Translator: What You Need To Know*. Summa Linguae. <https://summalinguae.com/translation/false-friends-of-the-translator/>
2. *Interpretation Errors with False Friends*. Translation Excellence. <https://translationexcellence.com/interpretation-errors-with-false-friends/>
3. *Learn English: 'False friends' in British and American English - English Path Language School*. English Path Language

School. <https://www.englishpath.com/learn-english-false-friends-in-british-and-american-english/>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ЗМІ НА ЕКОЛОГІЧНУ ТЕМАТИКУ

Юлія Борецько, Марина Вотінцева

Кожного дня ми дізнаємося нову інформацію, яка передається через різні засоби. Сучасна людина живе в стрімкому інформаційному просторі, який допомагає стати більш обізнаним, усвідомленим і проінформованим щодо певних подій, новин та ситуацій, що відбуваються у світі. Особливо актуальним в наш час є засоби масової інформації, які відіграють важливу роль в інформуванні суспільства.

Мова ЗМІ – стійка внутрішньомовна система, що характеризується мовностилістичними властивостями та ознаками. Під час роботи з текстами ЗМІ необхідно звернути увагу на особливість мови на лексичному та синтаксичному рівнях. На синтаксичному рівні, особливість мови ЗМІ полягає в тенденції робити текст стислим, використовуються як складні багатокомпонентні, так і прості речення. В той час на лексичному рівні вживаються стійкі та клішовані вирази, різні журналістські штамми, метафори, стандартні терміни і назви, що обумовлено мовними та стильовими особливостями такої мови. Мета публіцистичного тексту – емоційно вплинути на аудиторію, змусити читача осмислити новину або проблему, яка виникла.

Під час перекладу таких текстів необхідно враховувати, що головне завдання – налагодити зв'язок між двома мовами та створити адекватний переклад, який не буде вагомо відрізнятися від оригіналу, а також передаватиме відповідний зміст без певних відмінностей. Особливу увагу заслуговує аналіз перекладацьких трансформацій на прикладах текстів ЗМІ на екологічну тематику. Вирішення екологічних проблем потребує спільних рішень, а тому об'єднуючись, кожен може здійснити певний вклад в те, щоб покращити

ситуацію: призупинити глобальне потепління, виправити помилки, які були допущені, врятувати планету.

Такий невеличкий вклад може здійснити і перекладач, завдяки тому, що він має можливість донести інформацію до суспільства щодо проблем в навколишньому середовищі за допомогою перекладу, який буде доступним для розуміння широких верств населення.

Часто перекладач постає перед труднощами, наприклад, важко підібрати відповідник у мові, тому що певного слова не існує в мові. До того ж потрібно створити адекватний переклад задля успішної комунікації з суспільством. Переклад текстів ЗМІ на екологічну тематику полягає в тому, що по-перше необхідно бути обізнаним в галузі екології; по-друге вміти апелювати трансформаціями; розуміти специфіку на синтаксичному та лексичному рівнях як англійської так і української мов; розуміти специфіку мови ЗМІ; по-третє знати та розширювати словниковий запас екологічної термінології; знаходити адекватні засоби передачі безеквівалентної термінології. Разом з цим підходити творчо до перекладу, не порушувати норми мови та перекладати коректно, змістовно, наближено до оригіналу.

ВОКАБУЛЯР ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ

Антон Волочко, Дніпро

Впровадження штучного інтелекту (ШІ) в різноманітні сфери життя вимагає уваги до вокабуляру, який супроводжує цей процес. ШІ має власний комплекс термінів та технічних висловів, які є ключовими для розуміння та ефективної роботи з цією технологією.

Проблема перекладу цього вокабуляру виникає через те, що багато термінів ШІ мають унікальні аспекти, які важко передати мовами з різними лінгвістичними особливостями. Відповідне розуміння та використання вокабуляру ШІ є важливим не лише для фахівців у цій галузі, а й для

перекладачів, які мають завдання забезпечити точний переклад технічних текстів.

Недоліки або неточності у перекладі вокабуляру ШІ можуть призвести до непорозумінь та невірною розуміння функціоналу та можливостей інтелектуальних систем. Ефективне вирішення проблеми перекладу вокабуляру ШІ вимагає поєднання технічних знань про штучний інтелект з лінгвістичними навичками перекладача.

Розвиток спеціалізованих термінологічних баз та навичок перекладу в галузі штучного інтелекту допоможе забезпечити якісний та точний переклад технічних матеріалів. Співпраця між фахівцями з ШІ та перекладачами стає важливим аспектом для розв'язання проблеми перекладу вокабуляру інтелектуальних систем.

Розробка стандартизованих термінологічних довідників і довідкових матеріалів з вокабуляру штучного інтелекту сприятиме уніфікації та зрозумінню термінів у різних мовах. Переклад вокабуляру штучного інтелекту також потребує уважного аналізу контексту та особливостей конкретних застосувань технології, щоб уникнути неправильного тлумачення термінів.

Постійний розвиток та поява нових технологій у галузі штучного інтелекту створює постійну потребу в актуалізації та розширенні термінологічного апарату. У процесі перекладу важливо враховувати не лише технічну точність, а й адаптацію термінів до культурного та мовного контексту між мовами.

Використання спеціалізованих програмних засобів, що допомагають у перекладі технічних термінів, може забезпечити більшу точність та ефективність процесу перекладу. Деякі терміни штучного інтелекту можуть мати різне значення в різних контекстах, тому перекладач повинен бути уважним і досліджувати їх використання.

Відкритість до співпраці та обміну інформацією між міжнародними спільнотами фахівців у галузі штучного інтелекту допоможе у створенні єдиної та зрозумілої термінології. Постійне навчання та оновлення лінгвістичних та технічних знань у перекладачів є важливими для забезпечення якісного та

зрозумілого перекладу вокабуляру штучного інтелекту.

Розуміння та правильне використання термінів штучного інтелекту має важливе значення для вирішення етичних та правових питань, пов'язаних з розвитком цієї технології. Проблема перекладу вокабуляру штучного інтелекту актуальна не лише для технічних текстів, а й для популяризації та зрозуміння ШІ серед широкого загалу. Переклад термінів штучного інтелекту також може створювати виклики у виборі еквівалентів для нових технологій та концепцій, що ще не мають точного відповідника в іншій мові.

Важливим аспектом перекладу вокабуляру ШІ є створення послідовного та систематичного підходу до термінологічного узгодження між мовами. Створення міжнародних стандартів термінології для штучного інтелекту допоможе уникнути розбіжностей та недорозуміннь у перекладах між різними мовами.

Переклад вокабуляру штучного інтелекту вимагає від перекладачів не лише знання термінології, а й розуміння технічних принципів та концепцій, які вони виражають. Регулярне оновлення та адаптація термінологічного апарату штучного інтелекту є необхідним для відображення змін у цій швидкозмінній галузі.

Впровадження стандартизованих систем термінологічного узгодження у перекладацьких процесах сприятиме підвищенню якості та точності перекладів вокабуляру штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Коцовський В. М. Методи та системи штучного інтелекту конспект лекцій. ДВНЗ "Ужгородський національний університет" Факультет інформаційних технологій Кафедра інформаційних управляючих систем та технологій. Ужгород. 2016. 76 с.
2. Коновалова В. Б. Мирошниченко В. М. Проблеми становлення українського термінотворення в галузі штучного інтелекту *Серія Перекладознавство та міжнародна комунікація*. Харків 2017. С. 134-139.

3. Красуля А. В. Використання інструментів штучного інтелекту: порівняльний аналіз систем автоматизованого перекладу *Львівський філологічний часопис*, Львів 2020. С. 108-113.

4. Левчук А. Л. Штучний інтелект: лінгвістичні аспекти *Філологічні науки. Мовознавство* Луцьк 2016. С. 203–207.

LOCALISATION IN MODERN GAME PROJECTS

Євген Кондратенко, Дніпро

Why is the localization important and which problems you can face during that process. The term itself means that localisation is one of three main types of translation (translation, localisation and transliteration), on which you change foreign words with their equivalent from your native language. This type is popular, because sometimes in case of cultural differences, we can't understand foreign jokes or expressions, so we should change them into Ukrainian ones. Localisation is popular for translation of games, films, series and sometimes books. And as I said before, today I am going to speak about game localisation.

Firstly, why is it important for us? The Games nowadays plays an important role in our society, cause bigger part of people deals on two groups: who watch films and who play games. Also games is a cool educational tool, cause young generation prefer to play games, instead of reading books, just because during the game process you can control the process. That's why it is necessary for us, to translate games.

But why we didn't do it before? Well, that's a hard question, mostly because before the big war many Ukrainians used Russian as their game language and western companies usually thought that we are one country, that's why it was not necessary for them to hire someone, who can translate games into Ukrainian. But after the Big War has started, many Ukrainians changed their minds and started using Ukrainian everywhere. And actually if we take a look at Russian localisation, there we will find a lot of propaganda and narativea about poor western people, about gret russia and Soviet Union and that we need to unite together again. Of course, our children mustn't

hear it from anywhere, cause it will form their mindset. That's why we need to work on that field, to separate us from russia.

So for now we came to different problems which you can face during that process. Initial reaction: That problem occurs everywhere in our lives, cause usually people are quick-tempered, so they can easily cancel you, just for using one word, cause they think that it is not equivalent. That case happened 3 years ago, when Ukrainian studio Шляхбित्रаф published their game translation, which was quite good, but one player thought that Ukrainian word Запальничка can't be used instead of russian зажигалка. After that many twitter users started to cancel company and even said that they would send a letter to game developer, where they would ask them to delete this translation. But then, one of head translators published a post where he described both words and why they decided to choose "Запальничка" and it worked. I think it was the first time, when twitter users apologised for their messages. Inappropriate word: The next case happened in the spring of previous year. Again Ukrainian studio Шляхбित्रаф made a translation of a triple A project called Harry Potter: the Awaken (AAA - is an open world type of games, where you can interact with each character, so it has a lot of replics). Actually their translation was extremely good, especially when you realise that it is a voluntary project. But, this reaction changed, when after two weeks of playing, one twitter guy found that he has word Дієвидло on his screen. Firstly he thought that it was quite interesting word, but then he realised that it was used instead of English Interface and that these two words are not similar. So he wrote an article, where he said that it is not okay to use such words and that Шляхбित्रаф again spoilt Ukrainians and our language for western. Suddenly he didn't say what was the main purpose of his article and how translators can translate word Interface. But after that, the armchair of the studio wrote on his telegram channel that it is not important for him, which language you would use during your game process and that he made this project for himself, that's why he used such words. We can say that it was only his opinion, but when you are an armchair, you should be careful with phrases which you say on the Net.

Of course, it born a huge discussion in twitter, where company was being

canceled again, but after two weeks of that, their main twitter account apologized and published an update, where they changed word “дієвидло” on “Інтерфейс” and for now it became a Mem in our community.

This story taught us that sometimes we should better communicate with other people, cause aggression always brings bigger aggression. And the last case happened in the autumn of 2023. Again Шляхбित्रаф published their translation of Cyberpunk 2077: Phantom Liberty. That is Polish game. Actually that translation was ideal for Ukrainians, cause there they used a lot of words related to russian soldiers, that they are miserable, murders, about their direction (famous Ukrainian phrase) and some others. Of course it was suspected by russians, who wrote an article where they told westerns that it is not okay to talk about nation by that way and that they not support Putin and russian government, but they can't change everything (typical russian mishmash) but suddenly, our western friends are too polite, so they wrote to the Ukrainain studio and said that those phrases should be changed, or we would never see the Ukrainian language in games. Suddenly, we were forced to react, cause if not, most of our citizens would use russian again.

So after one week the studio published an updated version, where they changed old words and phrases onto new ones, which were more neutral. And of course we can argue was it okay or not, but as for sure, sometimes we should do such unpopular moves, just for being able to translate games officially in future. And also here I would like to add, that since the Big War has started, Ukrainian localisation became a thing. Cause beforehand usually it was a volunteer projects, but nowadays many western companies implement the Ukrainian Language to their games.

As a conclusion I want to say, that translation is a hard process and you will always have discussions about what to use and where, but those discussions have to be polite, without aggression and rude words, cause our enemy will use them as a weapon against us. Just because it is easier to compete against separate comprads, than united ones.

ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ МУЗИЧНОЇ ЛЕКСИКИ У РІЗНИХ СТИЛЯХ МОВЛЕННЯ

Анатолій Корсун, Дніпро

З розвитком музичних професій та виникненням мережі інтернет музична лексика набула нових понять, більшість яких походять від англійської мови та розповсюджуються в інші культури та сфери життя. Нові слова обмеженого вжитку трапляються у повсякденному житті більше, тому й збільшується потреба у перекладі текстів, що мають музичні поняття. Це можуть бути тематичні журнали, наукові статті, інтерв'ю, посібники та онлайн курси. У різних сферах діяльності стиль та лексика мовлення змінюється, а лінгвісту потрібно брати до уваги неперекладність певних понять та знайти до них відповідні замітники у мові перекладу.

Метою дослідження цієї теми є класифікація та методи перекладу музичної лексики, використання термінів, професіоналізмів та жаргону у певних стилях мовлення. Актуальність проблеми зумовлена розвитком лексичного запасу у професійній сфері музики та розвитком індустрії в Україні. Аналізуючи варіанти слів англійської мови, можливо визначити, які одиниці можливо адаптувати, для перекладу, які мають прямий еквівалент або компенсацію. Опрацювання музичної лексики з різних джерел інформації допоможе визначити, у якому контексті доцільно використовувати певний набір термінів та відповідно розробити класифікацію на термінологію, професіоналізми та жаргонізми.

Результатом досліджень є те, що перекладацькі трансформації відіграють велику роль у перекладі жаргонізмів, сформованих у системі англійської мови. Термінологія, що трапляється у музичній теорії та окремих науках, має прямі відповідники в англійській мові, та для їх перекладу лінгвісту потрібно заздалегідь ознайомитись та опрацювати українську музичну лексику, оскільки англійська термінологія охоплює поняття, сформовані з нейтральних мовних одиниць, переклад яких за допомогою калькування, прямого перекладу або модуляції буде недоцільним у певних видах тексту. Наприклад, такі поняття, як

staff, round та delay тісно пов'язані із контекстом, у якому вони наявні. Доцільним буде переклад *нотний стан, канон, відголос*. Інші поняття, які є частиною професійної лексики або жаргону, зазвичай перекладені за допомогою опису, модуляції або калькування, проте вибір залежатиме від стилю мовлення та ідеї перекладу.

Результати роботи мають велике значення для подальшого вивчення лексики обмеженого вжитку у сфері лінгвістики а також музикантам початківцям та як ознайомчий матеріал для студентів.

АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ АНГЛОМОВНИХ МУЛЬТФІЛЬМІВ

Єлизавета Ромашенко, Дніпро

У сучасному світі глобалізації, адаптація та переклад англomовних мультфільмів стають необхідними аспектами культурної взаємодії. В даному контексті, обрана тема дослідження - адаптація україномовних версій англomовних мультфільмів, зокрема аналіз "Щрека 1", виходить за рамки звичайних лінгвістичних аспектів, ставши важливим моментом в культурному діалозі.

Культурна адаптація визначається пристосуванням контенту до цінностей, традицій та переконань української аудиторії. Це охоплює не лише лінгвістичні аспекти, а й звернення до культурних посилань, які можуть бути незнайомі українським глядачам, і заміну їх на елементи, що є більш контекстуально релевантними. Адаптація гумору також має вирішальне значення, враховуючи його часті зв'язки з культурними та мовними нюансами.

Під час перекладу з англійської мови українською застосовують різноманітні мовленнєві стратегії, такі як конкретизація, генералізація, транслітерація та транскрипція. Важливим є дотримання балансу між збереженням оригінального змісту та адаптацією до культурних очікувань української аудиторії. Особливий акцент робиться на тонкощах вибору мовних

відповідностей для забезпечення адекватного сприйняття глядачем.

Фільм "Шрек" активно використовує деконструкцію традиційних казкових тропів, що підкреслює його новаторство та відхід від історичних казкових конвенцій. Персонажі, сценарій та гумор фільму впливають на сприйняття глядачів, активно відмежовуючись від стандартних сценаріїв та героїв.

У фільмі "Шрек" спостерігається унікальне поєднання розмовної, гумористичної та піднесеної мови. Відмова від традиційних стереотипів та використання сучасних виразів надає фільму свіжий, актуальний звучання, що приваблює різноманітні шари аудиторії.

Отже, адаптація та переклад мультфільмів – це не лише технічне завдання, але й культурна міжмовна взаємодія. "Шрек 1" стає не лише прикладом успішної адаптації для української аудиторії, а й об'єктом вивчення впливу культурних особливостей на процес перекладу та сприйняття мультфільму.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ВТРАТИ ТА КОМПЕНСАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ

Віра Стрюкова, Дніпро

Міжмовне та міжкультурне різноманіття – потужна рушійна сила, якій переклад завдячує своїм визначним місцем у людському житті та з допомогою якої він щодня невпинно досліджується з дедалі більшою цікавістю. Саме жага до пізнання світу щоразу надихала людину робити нові відкриття, і звичайно, взаємодіючи між собою люди мали розуміти одне одного. Безумовно, переклад – філігранна робота фахівця, яка виконується з хірургічною точністю. Складність такої «операції» щоразу полягає у виборі між дослівним перенесенням думок автора у мову перекладу та можливістю використання певних перетворень у тексті, так званих, перекладацьких трансформацій. Застосування таких прийомів необхідне задля досягнення адекватності перекладу. Працюючи над перенесенням думок автора у мову перекладу, фахівець неодмінно має ретельно обмірковувати усі аспекти та особливості оригінального тексту та спроектувати їх

крізь призму реалій читача так, щоб той мав змогу осягнути усю глибину ідей автора. Аналізуючи досвід багатьох поколінь, дослідники дійшли висновку, що будь-який переклад завжди матиме певний відсоток інформації, яку вилучать зовсім або ж компенсують іншою, тобто застосують прийом перекладацької компенсації. Термін «перекладацька компенсація» ввів у вжиток Я.І. Рецкер, він зарахував його до семи різновидів перекладацьких трансформацій, що були попередньо ним виділені. Під такою метаморфозою в тексті перекладу розуміють перенесення елемента змісту оригіналу, який було втрачено, іншим засобом, при цьому збереження первинного місця в тексті або ж ідентичність засобу є не обов'язковою. Розглядаючи цей аспект перекладу, особливу увагу слід приділити перекладу поетичних творів, адже в них окрім змісту перекладач має представити читачеві цілу низку інших елементів, які також необхідно організувати належним чином: віршований розмір, риму, ритм, стилістичні прийоми тощо. В цьому випадку перекладач виконує роботу із подвійним навантаженням, адже має підібрати не лише відповідні лексичні, граматичні одиниці, стилістичні фігури тощо, а й «відшліфувати» їх під певні рамки. Часто доводиться обирати між тим, що слід залишити у МП: відтворити експресивність думки автора, його почуття, при цьому знехтувавши правилами граматики або ж дотримуватися лише загальної ідеї твору, описуючи її при цьому засобами МП, що еквівалентні або й протилежні (антонімічний переклад) засобам МО. В будь-якому разі неможливо просто скопіювати поетичний твір лише змінивши мову його написання. Досить правильним є думка, що перекладач також бере участь у створенні поетичного (і не тільки) твору. Відтворюючи думку іншою мовою, він переосмислює її, додаючи власне уявлення про те, що волів сказати автор. Однак, не слід перенасичувати твір перекладацькими трансформаціями та вилучати великий відсоток інформації, наданої у МО аби він зовсім не втратив неповторності, що йому надав автор.

Отже, переклад – надзвичайно тонка робота, що вимагає від її виконавця не лише знань у галузі безпосередньо теорії мов, а й надзвичайно широкого кругозору в багатьох сферах людського життя, розвиненої творчої уяви, вміння

зберегти за можливості не лише унікальність думки автора, а й донести її до читача якомога зрозумілішим та адекватним шляхом .

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛОМОВНОМУ ТВОРІ

Іван Уваренко, Дніпро

Для порівняння аналізу особливостей перекладу культурно маркованої лексики взято один із найвідоміших романів Оскара Вайлда «The picture of Dorian Gray» [4] у сучасному перекладі українською мовою, що виконаний перекладачкою Тетяною Марченко [2] та інший, що здійснений перекладачем Ростиславом Доценком [3].

Художня література відображає тонкощі ментальності та світогляду нації. Вона містить фундаментальні поняття, концептуальні рамки та конструкції, які при ретельному вивченні сприяють всебічному розумінню цінностей, притаманних етносу. Такі цінності, у свою чергу, слугують формотворчими елементами, що створюють культурну систему, звичаї та традиції, притаманні лише цьому народові. Крім того, художня література відіграє ключову роль у відтворенні національної ідентичності та ментальності, роблячи значний внесок у постійні процеси національної та культурної еволюції.

Культурні відмінності яскраво проявляються в лексичній сфері, де окремі слова відображають різноманітні історичні періоди або ключові події, важливі для певних суспільств. Ці лексичні нюанси часто зображають культурні, традиційні чи відмінні риси, притаманні певній спільноті.

У романі, який досліджується, маємо велику частку географічних реалій, наприклад:

«Alan Campbell, 152, Hertford Street, Mayfair» [4].

У цьому реченні можемо спостерігати застосування транскрипції для перекладу географічних реалій. Р. Доценко пропонує такий переклад:

«Алан Кемпбел. Мейфер, Гертфорд-стріт, 152» [3, с.104].

Р. Доценко застосовує таку перекладацьку трансформацію, як перестановка для більш зручного сприйняття тексту україномовним читачем, а Т. Марченко подає точний дослівний варіант перекладу, що звертає увагу читача на особливості оформлення адреси в Англії та допомагає зануритись в атмосферу іншої країни.

«Алан Кемпбел, 152, Гертфорд-стріт, Мейфеїр» [2, с.189].

Розглянемо ще один приклад з географічними реаліями:

«He paid some attention to the management of his collieries in the Midland counties...» [4].

Перекладачка Т. Марченко застосувала такий прийом перекладу реалії «Midland» як транскрипція:

«Іноді він цікавився управлінням своїх вугільних шахт у Мідлендз...» [2, с.40].

Ростислав Доценко використав описовий переклад цієї ж реалії:

«Деяку увагу лорд Фермор приділяв наглядові за власними вугільними копальнями в середній Англії...» [3, с.21].

У тексті роману значну увагу приділено також етнографічним реаліям, які слугують для позначення одиниць культурно маркованої лексики із сфери декору та ландшафтного дизайну.

«Two green-and-white butterflies fluttered past them, and in the pear-tree at the corner of the garden a thrush began to sing» [4].

Цікавими є такі приклади перекладів:

«Два зелено-білих метелики майнули повз них; на персиковому дереві в кутку саду почав співати дрізд» [2, с.32]

«Двійко зеленавих метеликів пролинуло повз них; на сливі, що росла край садка, заспівав дрізд» [3, с.16].

Обидва перекладачі запропонували наближені варіанти перекладу одиниці культурно маркованої лексики «pear-tree». Отже, запропонуємо власний варіант перекладу — *грушеве дерево*.

Нижче наведемо приклад застосування фразеологічного виразу — *«не мав*

і шеляга за душею», що є у тексті перекладу.

«She was an extraordinarily beautiful girl, Margaret Devereux, and made all the men frantic by running away with a penniless young fellow—a mere nobody, sir, a subaltern in a foot regiment, or something of that kind» [4].

«Вона була несказанна красуня, ця Маргерит Девере... Мужчини геть усі показалися, коли вона втекла з молодиком, котрий не мав і шеляга за душею, — та, власне, він був ніщо, сер, усього лишень якийсь піхотний офіцерик чи щось таке...» [3, с.22].

Р. Доценко застосував для перекладу лексеми *«penniless»* фразеологізм з метою надання текстові перекладу семантичного різномаїття. Фразеологізм *«ні шеляга не має за душею»* відповідно до словника фразеологізмів української мови [1, с.775] має таке пояснення: *«Який зовсім не має грошей, бідний; без грошей».*

У наступному прикладі розглянемо таку структурну трансформацію як трансплантація, тобто перенос слів у текст перекладу в іноземному написанні.

«So the lad was looking rather sulky, as with listless fingers he turned over the pages of an elaborately illustrated edition of Manon Lescaut...» [4].

Тетяна Марченко залишає написання одиниці культурно маркованої лексики *«Manon Lescaut»* французькою мовою для надання тексту автентичності.

«Тож Доріан Грей, насупившись, спрокволу гортав сторінки вигадливо ілюстрованого видання «Manon Lescaut»...» [2, с.56].

Ростислав Доценко застосував транскрипцію для перекладу цієї ж реалії.

«...він знічев'я гортав розкішне ілюстроване видання «Манон Леско»...» [3, с.30].

У наступному прикладі можемо простежити такий вид перекладацької трансформації як описовий переклад:

«For he was not to remain a sailor, or a supercargo...» [4].

Перекладач Р. Доценко застосовує описовий переклад лексеми *«supercargo»* — *«помічником капітана».*

«Бо ж він не буде абияким собі матросом, чи навіть помічником

капітана...» [3, с.43].

Т. Марченко використовує прийом транскрипції для перекладу лексеми «*supercargo*» та подає примітку в нижній частині сторінки: «*Особа, яка відповідає на великому судні за приймання і видавання вантажів*» [2, с.79].

«*Адже він не залишиться моряком чи суперкарго...*» [2, с.79].

Отже, дослідження одиниць культурно маркованої лексики не лише поглиблює наше розуміння сутності народу, але й дає цінне уявлення про механізми, що керують його соціокультурною динамікою.

Список використаних джерел:

1. Білоноженко В. М., Гнатюк І. С., Дятчук В. В., Неровня Н. М., Федоренко Т. О. Словник фразеологізмів української мови. Київ, Наукова думка, 2003. 787 с.
2. Оскар Вайлд. Портрет Доріана Грея. Київ, "BOOKSHEF" 2023. 287с.
3. Оскар Вайлд. Портрет Доріана Грея URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=21>
4. Wilde Oscar. The Picture of Dorian Gray URL: <https://www.gutenberg.org/files/174/174-h/174-h.htm>

АНГЛІЙСЬКА МІЛІТАРНА ЛЕКСИКА В МОВІ, МОВЛЕННІ ТА ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Шевалдін Дмитро, Дніпро

Зміст сучасної англійської мілітарної лексики є дуже динамічним, він постійно змінюється та набуває нових якостей та особливостей і, відповідно, потребує ретельного дослідження. Особливо це стосується військової та військово-технічної термінології, яка постійно змінюється у зв'язку з обмеженням оперування рядом слів, зміною значень, постійним поповненням новими термінами, наприклад, у зв'язку з реорганізацією збройних сил, появою і розвитком нових видів зброї і бойової техніки, освоєнням нових способів

ведення війни.

Військовій лексиці притаманні такі риси: специфічні адресатно-адресантні конфігурації, міжчасовий актуальний характер, яскраво виражена маскулінність, зв'язок з суміжними видами дискурсу. Головними особливостями текстів військової тематики є мета повідомити реципієнту нові знання, відсутність прямої оцінки, менша експресивність у порівнянні з іншими текстами, в них рідко трапляється оцінна лексика, в той же час через лексичні та прагматичні засоби автори тексту можуть донести до читача ту чи ту точку зору.

Існують різні підходи до класифікації військової лексики, найчастотнішими з яких є такі: за структурою та частиномовною приналежністю, за лексико-семантичними характеристиками, за сферою функціонування, за походженням. Військова термінологія визначає поняття, що мають безпосереднє відношення до військової справи, засобів збройної боротьби. Військово-технічна термінологія складається з наукових і технічних термінів. Військові та військово-технічні терміни займають значну частину військової лексики, оскільки несуть максимальне змістове навантаження. Емоційно забарвлена військова лексика, або сленг, – це слова і звороти, що вживаються в мовленнєвому спілкуванні військовослужбовців і є фактично стилістичними синонімами відповідних військових термінів. У перекладі військової лексики велику роль відіграють як точність перекладу матеріалу і його зрозумілість, так і досконала передача структурної форми матеріалу. Розуміння перекладу як процесу дає змогу визначити його, як дію, спрямовану на передавання інформації з мови-джерела на цільову мову. На відміну від переказу, адаптації, інтерпретації переклад дає змогу максимально повно й точно відтворити всю систему смислів, що містяться в оригінальному повідомленні.

Список використаних джерел

1. Байло Юлія. “Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект)”. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 3(2013): С. 6 –65.

2. Балабін Віктор. *Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу*. Київ: Логос, 2012. 300 с.
3. Гриценко, Світлана. “Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «назви зброї та її частин»”. *Studia Linguistica*. 6(2012): С. 345–367.
4. Озеке-Депре, Инес. “О соотношении между герменевтикой и переводом”. *Логос (философско-литературный журнал)*. 5-6(2011): С. 50-60.

ДО ПИТАННЯ ПРО РІЗНОВИДИ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Дар'я Калюжна, Дніпро

Англійський дослідник Л.П. Сміт розробив найвідомішу класифікацію англомовних ідіом. Він класифікував ідіоматичні вирази за тематичним критерієм, враховуючи їх походження або функціонування. Наприклад, він розподілив ідіоми, якими користуються моряки, рибалки, солдати або мисливці, а також ідіоми, які пов'язані з тваринами, сільським господарством, кулінарією, мистецтвом, спортом та іншими сферами. Саме таким підходом до визначень та класифікації ідіом користується чимала кількість людей в англомовній науковій літературі, словниках, довідниках.

Фразеологічні зрощення, або ідіоми, – це такий тип стійкого словосполучення, значення якого абсолютно не залежить від значень його компонентів або слів, які входять до його складу, воно не членується, не ділиться, не розкладається на окремі компоненти, оскільки поодиночі компоненти такого сполучення слів (принаймні один із них) існувати самостійно не можуть. Наприклад, *break a leg* (бажати комусь удачі, особливо перед певним виступом), *cut corners* (робити щось неякісно або дешево, щоб заощадити час або гроші), *hit the nail on the head* (бути абсолютно правим щодо чогось). Також інші приклади: *kick the bucket* (розмовне) – згинати, вмирати; дати дуба, “відкинути копита”; *send somebody to Coventry* – бойкотувати когось, припинити спілкування з ким-небудь; *at bay* – загнаний, у безнадійному становищі; *be at somebody's beck and call* – бути завжди готовим до послуг; виконувати доручення; *to rain cats and dogs* – лити як

з відра (про дощ); *Kilkenny cats* – смертельні вороги. Кішки Кілкенні – легендарна пара котів з графства Кілкенні (або міста Кілкенні зокрема) в Ірландії, які билися один з одним так люто, що в кінці битви залишилися тільки хвости. Часто абсурдний підтекст полягає в тому, що вони з'їли один одного. У дев'ятнадцятому столітті кішки Кілкенні були загальним порівнянням для будь-якого конфлікту, який міг зруйнувати обох учасників бойових дій. Кішка Кілкенні також використовується в більш широкому сенсі для позначення запеклого бійця або сварливої людини. Ці почуття зараз досить застаріли. Наприкінці ХХ століття цей мотив був відновлений жителями Кілкенні як позитивний символ завзятості та бойового духу, а «Коти» – це прізвисько окружної команди з метання Кілкенні. Оригінальна історія засвідчена з 1807 року як простий жарт або ірландський бик; деякі ранні версії розгортаються в іншому місці, крім Кілкенні. Тим не менш, були запропоновані теорії, які шукають історичне підґрунтя для місця дії історії.

Фразеологічна єдність – це стійкі словосполучення, значення яких хоча б незначною мірою мотивоване значенням слів-компонентів, що входять до їхнього складу. За наявності єдиного образного значення чітко зберігаються риси смислового поділу компонентів: *to stew in one's own juice* – варитися у власному соку (роздумувати про наслідки своїх власних дій або страждати через їхні результати, без допомоги інших); *to burn bridges* – спалити мости; прийняти рішення, що виключає можливість повернення; зробити вчинок, який не можна змінити або виправити в майбутньому; *to have other fish to fry* – мати важливіші справи; *to throw dust into somebody's eyes* – вводити в оману або обманювати когось, кидати пил в очі; *to put a spoke in somebody's wheel* – ставити спицю/палки в колесо. Також до прикладу: *to get cold feet* – злякатися, *to give someone a hand* – допомогти комусь; *to stretch one's legs* – розім'яти ноги; пройтися після того, як сидіти або лежати довгий час.

Фразеологічна єдність дещо близька до фразеологічних зрощень у їхній образності, метафоричності. Але на відміну від фразеологічних спайок, де образний зміст виявляється тільки діахронічно, у фразеологічних одиницях образність, переносимість розуміється з точки зору сучасної мови.

Фразеологічні сполучення – це стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний неподільний і цілісний за значенням вислів; це такі стійкі словосполучення, які включають слова, що мають як вільне, так і фразеологічно пов'язане значення: *to pay attention to somebody – to draw attention to someone, a bosom friend is a bosom buddy, giving a hand to a clipping – to give a hand to a clipping, a pitched battle is a fierce battle, (to have) a narrow escape – miraculously escape, to frown one's eyebrows – frown eyebrows, Adam's apple – Adam's apple, a Sisyfean labor – Sisyphian labor, rack one's brains – to puzzle (think hard, remember).*

На відміну від фразеологічних зрощень і фразеологічних одиниць, що мають інтегральне неподільне значення, «фразеологічним сполученням властиве семантичне розкладання». У цьому відношенні вони наближаються до вільних фраз. Також до прикладу: *all ears – повністю слухати і зосереджувати увагу, all in the same boat – у тій же ситуації або складному становищі, barking up the wrong tree – обвинувачувати або звинувачувати неправильну особу.*

Переклад англійських фразеологізмів є доволі складним, проте цікавим явищем.

Зміст

Зірка В. POLITICS AND POLITICAL WRITING LANGUAGE	3
Панченко О. 35-TH ANNIVERSARY OF THE DEPARTMENT OF TRANSLATION AND LINGUISTIC TRAINING OF FOREIGNERS	5
Черноватий Л., Дйовчош М., Ковальчук Н. ВПЛИВ СИНТАКСИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ТЕКСТУ ОРИГІНАЛУ НА СТРАТЕГІЇ ТА ЯКІСТЬ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ З АРКУША	7
Швець Г. ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В МЕЖАХ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	8
Шуневич Б. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА УКРАЇНСЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ТЕРМІНА <i>FLIPPED LEARNING</i>	10
Алісеєнко О. TRANSLATORS VS INTERPRETERS METHODS OF TRAINING	13
Вотінцева М.Л. НАВЧАННЯ УСНОМУ ПЕРЕКЛАДУ	14
Горєлова П. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АРХАЇЗМІВ-СКЛАДНИХ СЛІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ВАЛ. ШЕВЧУКА «НА ПОЛІ СМИРЕННОМУ»)	16
Гурко О. КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ У МОВЛЕННІ ОЛЕНИ ЗЕЛЕНСЬКОЇ	19
Заваруєва І. ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ – ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ	21
Кіркоvsька І. ТЕМПОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ ВЖИВАННЯ <i>FUTUR SIMPLE</i> У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ	23
Клименко Т. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ МУЗИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ)	26
Куварова О. ПЕРЕКЛАДИ «КРИМСЬКИХ СОНЕТІВ» АДАМА МІЦКЕВИЧА СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИМИ	29

МОВАМИ

Лісовська А. LINGUISTIC PRAGMATICS OF LEGAL ENGLISH LANGUAGE	32
Муляр І.В. ВИВЧЕННЯ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ	35
Осадча О. ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ	38
Прищепя Т. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ЛІНГВІСТИЦІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	40
Суворова С. THEMATIC CHAIN OF TEXT	42
Турчак О. ПОТЕНЦІЙНІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІА НА МЕЖІ СТОЛІТЬ	44
Ходоренко Г. SOME ASPECTS OF MULTIMODAL TEXT ANALYSIS	47
Хуторна Г. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРСЕМІОТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ ЛІТЕРАТУРНОГО ХРОНОТОПУ	49
Шевчик К. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ У ЗВО	51
Шкурко О. КОНСТРУКЦІЇ З ПАРАДИГМАТИКО-СИНТАКСИЧНОЮ ОМОНІМІЄЮ І ТРУДНОЩІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	54
Білоус К., Панченко О. INTERPRETER'S FALSE FRIENDS	57
Борейко Ю., Вотінцева М. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ЗМІ НА ЕКОЛОГІЧНУ ТЕМАТИКУ	59
Волочко А. ВОКАБУЛЯР ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ	60
Кондратенко Є. LOCALISATION IN MODERN GAME PROJECTS	63
Корсун А. ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ МУЗИЧНОЇ	66

ЛЕКСИКИ У РІЗНИХ СТИЛЯХ МОВЛЕННЯ

Ромашенко Є. АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ 67
АНГЛОМОВНИХ МУЛЬТФІЛЬМІВ

Стрюкова В. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ВТРАТИ ТА 68
КОМПЕНСАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ

Уваренко І. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ 70
КУЛЬТУРНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ В
АНГЛОМОВНОМУ ТВОРІ

Шевалдін Д. АНГЛІЙСЬКА МІЛІТАРНА ЛЕКСИКА В 73
МОВІ, МОВЛЕННІ ТА ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ
МОВОЮ

Калюжна Д. ДО ПИТАННЯ ПРО РІЗНОВИДИ 75
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Наукове видання

Дніпро. Ліра. 2024. 80 с.